

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Διπλωματική Εργασία

***Θέμα: «Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου Καταναλωτικών
Δανείων»***

Τζέκου Θεοδώρα (Α.Μ. Μ32/04)

Επιβλέπων Καθηγητής : Αθανάσιος Νούλας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

B. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

- 1. Είδη Καταναλωτικών Δανείων*
- 2. Χαρακτηριστικά Καταναλωτικών Δανείων*
- 3. Πορεία Καταναλωτικών Δανείων τα Τελευταία Χρόνια*
- 4. Παράγοντες Αξιολόγησης Καταναλωτικών Δανείων (5C)*
- 5. Διασφάλιση – Αξιολόγηση Καταναλωτικών Δανείων*

Γ. ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

- 1. Λόγοι Διαχείρισης Πιστωτικού Κινδύνου*

- 2. Μεθοδολογίες Εκτίμησης Πιστωτικού Κινδύνου*

- I) Μέθοδος Πιστωτικής Βαθμολόγησης Credit Scoring*
- II) Μέθοδος Βαθμολόγησης της Συμπεριφοράς Behavioral Scoring*
- III) Εσωτερικά Συστήματα Πιστωτικής Κατάταξης των Πελατών*
- IV) Οικονομετρικά Μοντέλα Υποδείγματα Logit – Probit*
- V) Μέθοδος Αξίας σε Κίνδυνο Value at Risk*
- VI) Νευρωνικά Συστήματα (Neural Networks)*
- VII) Υποκειμενική Ανάλυση (Συστήματα Κρίσεως, Expert systems)*
- VIII) Μοντέλα Δέντρων Αποφάσεων*

- 3. Προβλήματα Εφαρμογής Πιστωτικής Πολιτικής*

Δ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας μία από τις σημαντικότερες αρμοδιότητες των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι να αποτελούν τον ενδιάμεσο παράγοντα ανάμεσα στους δανειστές και τους δανειζόμενους. Ειδικότερα, σε μία χρηματοπιστωτική αγορά οι οικονομικές μονάδες, δηλαδή τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και το δημόσιο μπορούν να χαρακτηριστούν είτε ως πλεονασματικές, στην περίπτωση που ξοδεύουν λιγότερα απ'όσα εισπράττουν, είτε ως ελλειμματικές όταν εισπράττουν λιγότερα απ'όσα δαπανούν. Οι ελλειμματικές οικονομικές μονάδες συχνά ζητούν χρηματοδότηση από τις πλεονασματικές. Κατά κύριο λόγο η χρηματοδότηση αυτή γίνεται κατά έμμεσο τρόπο με την παρέμβαση χρηματοπιστωτικών οργανισμών όπως είναι οι τράπεζες. Συγκεκριμένα, οι πλεονασματικές οικονομικές μονάδες καταθέτουν τα χρήματα τους στα πιστωτικά ιδρύματα τα οποία με τη σειρά τους τα δανείζουν με βάση κάποια κριτήρια στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες.

Η απελευθέρωση των χρηματοοικονομικών αγορών και της κίνησης κεφαλαίων, οι νέες τεχνολογίες, η αυτοματοποίηση των συναλλαγών, η εξάλειψη των συνόρων λόγω της νομισματικής ένωσης, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τραπεζών, οδήγησαν το τραπεζικό σύστημα σε ένα καινούργιο περιβάλλον πιο ευμετάβλητο, όπου οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να αυξήσουν την έκθεση τους σε κίνδυνο στην προσπάθεια αύξησης της κερδοφορίας τους.

Τα τραπεζικά ιδρύματα επομένως έρχονται καθημερινά αντιμέτωπα με διάφορους κινδύνους. Αναφερόμενοι στους τραπεζικούς κινδύνους εννοούμε τις αβεβαιότητες που προκύπτουν από αντίθετες καταστάσεις κερδών ή ζημιών. Οι κίνδυνοι αυτοί στις μέρες μας είναι πολλοί, ενδεικτικά όμως αναφέρουμε τους κυριότερους παρακάτω:

 Κίνδυνος Ρευστότητας. Αφορά την αδυναμία ενός πιστωτικού ιδρύματος να ανταποκριθεί σε μία μαζική ανάληψη χρηματικών ποσών λόγω έλλειψης ρευστότητας. Στην περίπτωση αυτή η τράπεζα αναγκάζεται να ρευστοποιήσει στοιχεία του ενεργητικού της, γεγονός που μειώνει την απόδοση των στοιχείων αυτών, ενώ παράλληλα της κοστίζει. Στην περίπτωση που το τραπεζικό ίδρυμα διατηρεί υψηλά ρευστά διαθέσιμα σημειώνει μικρότερα κέρδη, δεδομένου ότι θα μπορούσε να τα διαθέσει σε πιο αποδοτικές επενδύσεις. Απαιτείται επομένως να

διαλέξει το κατάλληλο ύψος χρηματικών διαθεσίμων ώστε να ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο ρευστότητας

✚ *Κίνδυνος Αγοράς*, είναι ο κίνδυνος ο οποίος εμφανίζεται στην περίπτωση που ένα πιστωτικό ίδρυμα συμμετέχει στην αγοροπωλησία χρηματοοικονομικών προϊόντων. Δημιουργείται από τη ζημία που αντιμετωπίζει η τράπεζα λόγω της μεταβολής των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

✚ *Πιστωτικός Κίνδυνος* ο οποίος συνίσταται στον κίνδυνο που διατρέχει το πιστωτικό ίδρυμα στην περίπτωση που ο πελάτης(δανειολήπτης) αδυνατεί να αντεπεξέλθει στις δανειακές του υποχρεώσεις. Δεδομένου ότι τα δάνεια αποτελούν κύρια πηγή εσόδων του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος καταλαβαίνουμε εύλογα ότι ο πιστωτικός κίνδυνος αποτελεί τον σημαντικότερο κίνδυνο που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες.

Γενικά, για την αντιμετώπιση των κινδύνων και τη βιωσιμότητα τους τα τελευταία χρόνια τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν καταφύγει σε συγχωνεύσεις και εξαγορές τόσο στο εξωτερικό, όσο και στη χώρα μας, γεγονός που συντελεί επιπλέον στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους. Ειδικότερα, για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα αξιολόγησης όχι μόνο καταναλωτών και επιχειρήσεων, αλλά ακόμη και χωρών. Στην παρούσα ανάλυση θα περιοριστούμε στον προσδιορισμό και τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων όπως αυτός αντιμετωπίζεται στην περίπτωση των καταναλωτικών δανείων.

Η συνεχής αύξηση της ζήτησης για δανεισμό από πλευράς των νοικοκυριών τα τελευταία χρόνια οδήγησε τις τράπεζες σε έντονο ανταγωνισμό για την κάλυψη του προσφέροντας ποικιλία πακέτων. Τα τραπεζικά ιδρύματα όμως, εκτός από τη διεύρυνση του μεριδίου τους ενδιαφέρονται και για τον περιορισμό του κινδύνου που απορρέει από την παροχή δανείων, γι'αυτό και στράφηκαν στην υιοθέτηση μεθοδολογιών που θα τους προστατεύουν έναντι των περιπτώσεων μη αποπληρωμής των δανείων από πλευράς πιστούχων. Οι μεθοδολογίες αυτές στηρίζονται κατά κύριο λόγο σε στατιστικά μοντέλα με γνωστότερες αυτές του credit και behavioral scoring.

Περισσότερες όμως λεπτομέρειες τόσο για τα καταναλωτικά δάνεια, όσο και για τη διαχείριση του πιστωτικού τους κινδύνου από πλευράς τραπεζικών ιδρυμάτων δίνονται στην ανάλυση που ακολουθεί.

B. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Αναφερόμενοι στην έννοια του δανείου εννοούμε τη σύμβαση μεταξύ δύο συμβαλλομένων εκ των οποίων ο ένας (δανειστής), μεταβιβάζει κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα στον άλλο (οφειλέτη), όπου ο τελευταίος υποχρεούται να επιστρέψει πράγματα της αυτής ποσότητας και ποιότητας μετά τη λήξη της σύμβασης στον πρώτο. Το τραπεζικό δάνειο αποτελεί τη σύμβαση με την οποία ο δανειστής (Τράπεζα) μεταβιβάζει στον άλλο συμβαλλόμενο (δανειολήπτη ή οφειλέτη) χρήματα, τα οποία ο τελευταίος έχει υποχρέωση να επιστρέψει σε περιοδικές δόσεις οι οποίες αποτελούνται από το κεφάλαιο και τον τόκο που έχει συμφωνηθεί.

Καταναλωτικό, είναι το δάνειο με το οποίο ο λήπτης επιδιώκει σκοπούς εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας, καλύπτει επομένως τόσο τα προσωπικά δάνεια, όσο και τα δάνεια για την απόκτηση αγαθών διαρκείας και τη λήψη υπηρεσιών, καθώς και τα δάνεια τριμερούς σχέσης. Γενικά ο πιστοδότης θέτει στη διάθεση του πιστολήπτη χρήματα προκειμένου ο τελευταίος να τα χρησιμοποιήσει για την ικανοποίηση των ιδιωτικών του αναγκών.

Ειδικότερα τα καταναλωτικά δάνεια χορηγούνται :

- ✓ Για την απόκτηση αγαθών, νέων ή μεταχειρισμένων (π.χ. έπιπλα, οικιακές συσκευές, αυτοκίνητα Ι.Χ., σκάφη αναψυχής, δίκυκλα και λοιπά μεταφορικά μέσα)
- ✓ Για τη χρήση υπηρεσιών (π.χ. έξοδα διακοπών, δίδακτρα, ενοίκια, ιατρικά έξοδα, έξοδα νοσηλείας, έξοδα ταξιδιών κ.λ.π.)

Προϋπόθεση για τη χορήγηση αποτελεί ότι τα αγαθά αυτά ή οι υπηρεσίες δεν προορίζονται να καλύψουν επαγγελματικές ανάγκες του φυσικού προσώπου. (Αγροτική Τράπεζα, Βασικό Πρόγραμμα Δανείων Καταναλωτικής Πίστης)

1. Είδη Καταναλωτικών Δανείων

Η στροφή αυτή των καταναλωτών προς τα καταναλωτικά δάνεια έστρεψε και το ενδιαφέρον των πιστωτικών ιδρυμάτων προς αυτά, όπου στην προσπάθεια τους να γίνουν πιο ανταγωνιστικά, ώστε να προσελκύσουν περισσότερους πελάτες ανέπτυξαν πελατοκεντρικές τακτικές με σκοπό τη δημιουργία ποικιλίας δανειακών πακέτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες του καταναλωτή με ευκολία, προνομιακή τιμολόγηση και μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής. Έτσι λοιπόν τα καταναλωτικά δάνεια στις μέρες μας μπορούν να πάρουν διάφορες μορφές.

Αρχικά αξίζει να σημειώσουμε ότι διακρίνονται σε *ασφαλή*, όπως είναι τα δάνεια για ακίνητα, αυτοκίνητα, πλοία, έπιπλα και σε *μη ασφαλή*, όπως οι πιστωτικές κάρτες και η μεταφορά υπολοίπου. Στα ασφαλή καταναλωτικά δάνεια ο κίνδυνος που θα αντιμετωπίσει η τράπεζα στην περίπτωση που ο καταναλωτής αδυνατεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του δανείου είναι μικρότερος, εφόσον χρησιμοποιείται ως ενέχυρο το προϊόν που αγοράζεται από το ποσό του δανείου. Το κατά πόσο μικρότερος είναι ο κίνδυνος στα ασφαλή δάνεια εξαρτάται και από το είδος του περιουσιακού στοιχείου για το οποίο χορηγείται το δάνειο, για παράδειγμα τα στεγαστικά δάνεια θεωρούνται πολύ πιο ασφαλή από τα δάνεια για αγορά αυτοκινήτου δεδομένου ότι τα αυτοκίνητα αποτελούν μειούμενη περιουσιακή αξία κατά τη διάρκεια του χρόνου πολύ περισσότερο απ'ότι τα ακίνητα. (K.J.Thygerson 1995)

Το χρηματικό δάνειο αποτελεί τη σημαντικότερη μορφή άμεσης πίστωσης, γιατί η προσωρινή ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του λήπτη πραγματοποιείται με την απευθείας παραχώρηση της από τον πιστοδότη σε αντίθεση με τις έμμεσες πιστώσεις, όπου η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του λήπτη επιτυγχάνεται με την ανάληψη χρηματικής υποχρέωσης εκ μέρους του πιστοδότη έναντι του λήπτη ή τρίτου. Ωστόσο στα είδη καταναλωτικών δανείων που ακολουθούν εκτός από τα χρηματικά όπως είναι τα προσωπικά δάνεια, θα αναφερθούμε και με έμμεσες μορφές καταναλωτικής πίστωσης, όπως είναι η περίπτωση των πιστωτικών καρτών.

➤ *Προσωπικά Δάνεια*

Ένα από το πιο συνηθισμένα καταναλωτικά δάνεια αποτελούν τα προσωπικά. Σε αυτά δεν υπάρχει κανενός είδους σύνδεση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, δεν χρειάζεται δηλαδή ο δανειζόμενος να προσκομίσει δικαιολογητικά για να αποδείξει ότι θα διαθέσει τα χρήματα σε έναν συγκεκριμένο σκοπό, όπως για παράδειγμα την αγορά κάποιου προϊόντος ή την παροχής υπηρεσίας. Ο δανειολήπτης δηλαδή, μπορεί να διαθέσει το ποσό που του δόθηκε όπως επιθυμεί και χωρίς κανένα περιορισμό, ακόμη κι αν στην αρχική του αίτηση στην τράπεζα είχε δηλώσει διαφορετικό σκοπό. Το ύψος των προσωπικών δανείων είναι μικρό και συνήθως δεν μπορεί να υπερβεί τις 3.000,00€. Τα δάνεια αυτά λόγω του μικρού ποσού τους και του γεγονότος ότι δεν απαιτούν συγκεκριμένο σκοπό χορηγούνται χωρίς ιδιαίτερες γραφειοκρατικές διαδικασίες και ειδικότερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα τραπεζικά ιδρύματα είναι ιδιαίτερα «χαλαρά» στην χορήγηση τους. Στην ουσία η τράπεζα παρέχει το δάνειο σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη οποιωνδήποτε προσωπικών τους αναγκών.

➤ *Δάνεια για την Απόκτηση Αγαθών Διαρκείας*

Στην περίπτωση αυτή το δάνειο χορηγείται για την απόκτηση αγαθών διαρκείας και τη λήψη υπηρεσιών. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα δάνεια για αγορά αυτοκινήτου, σκάφους, επίπλων, ηλεκτρικών συσκευών τα οποία κυμαίνονται συνήθως μεταξύ 1.500,00€ και 30.000,00€, καθώς επίσης και τα δάνεια σπουδών, γνωστά ως φοιτητικά, όπως για παράδειγμα για πληρωμή διδάκτρων σχολείων, τα οποία μπορούν να ανέλθουν και μέχρι τις 30.000,00€ με αρκετά μεγάλη περίοδο αποπληρωμής. Σε αντίθεση με τα προσωπικά δάνεια, στην περίπτωση των δανείων για την απόκτηση αγαθών διαρκείας η τράπεζα εγκρίνει το δάνειο αφού προηγουμένως ελέγξει το προτιμολόγιο αγοράς που της προσκομίζει ο καταναλωτής ή το εκπαιδευτικό ίδρυμα και καταβάλλει το ποσό απευθείας στον πωλητή.

➤ *Στεγαστικά Δάνεια*

Τα δάνεια αυτά παρέχονται για:

- ✓ την αγορά πρώτης κατοικίας, στην περίπτωση που ο δανειζόμενος δεν διαθέτει άλλη ιδιόκτητη κατοικία. Αφορά τόσο την αγορά έτοιμης κατοικίας, όσο και την ανέγερση κατοικίας και την αγορά οικοπέδου για την ανέγερση κατοικίας.

- ✓ την αγορά δεύτερης κατοικίας, η οποία αφορά συνήθως κατοικίες διακοπών σε παραθεριστικές περιοχές και στην ύπαιθρο σε απόσταση από την πρώτη κατοικία του δανειζόμενου,
- ✓ την αγορά κατοικίας για ενοικίαση, όπου πρόκειται για ακίνητα τα οποία αγοράζονται με σκοπό την εκμετάλλευση εσόδων από αυτά και βρίσκονται συνήθως σε περιοχές με υψηλή ζήτηση για ενοίκιο, καθώς επίσης και
- ✓ την επισκευή ή την επέκταση κάποιας υπάρχουσας κατοικίας. Τα δάνεια αυτά αποτελούν μία υποκατηγορία των στεγαστικών δανείων που ονομάζονται επισκευαστικά, και αφορούν την ανακαίνιση, βελτίωση, επισκευή, συντήρηση, ή την αποπεράτωση κάποιας κατοικίας που κατέχει είδη ο δανειζόμενος.

Το ύψος των στεγαστικών δανείων μπορεί υπό προϋποθέσεις να φτάσει μέχρι και το 100% της εμπορικής αξίας του ακινήτου και η διάρκεια του μέχρι και τα 40έτη.

Τα τελευταία χρόνια η ζήτηση για στεγαστικά δάνεια ολοένα και αυξάνει, ο ανταγωνισμός των τραπεζών και η πτώση των επιτοκίων βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς βέβαια και στην παράλληλη αύξηση της τιμής των ακινήτων. Ειδικότερα το πρώτο τρίμηνο του 2006 η ζήτηση αυτή παρουσίασε μία αύξηση ύψους 30%. Σύμφωνα με στοιχεία μεγάλων εμπορικών τραπεζών της χώρας μας η στεγαστική πίστη αποτελεί το μεγαλύτερο και ταχύτερα αναπτυσσόμενο χαρτοφυλάκιο τους. Την μεγαλύτερη αύξηση ύψους 49% σημείωσε η Τράπεζα Πειραιώς και ακολουθούν οι τράπεζες Eurobank με 41,1% και η Alpha Bank με 34,2%. Στον πίνακα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη των στεγαστικών υπολοίπων των μεγαλύτερων εμπορικών τραπεζών της χώρας μας σε εκατομμύρια ευρώ για το πρώτο τρίμηνο του 2006 σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2005.

Πίνακας 1: Εξέλιξη Στεγαστικών Υπολοίπων Εμπορικών Τραπεζών σε εκατ.ευρώ

	2005	2006	Μεταβολή
<i>Εθνική Τράπεζα</i>	9.505	12.432	30,8%
<i>Alpha Bank</i>	5.289	7.100	34,2%
<i>Eurobank EFG</i>	4.748	6.700	41,1%
<i>Εμπορική Τράπεζα</i>	3.569	4.396	23,2%
<i>Τράπεζα Πειραιώς</i>	2.457	3.673	49,0%

Συγκεκριμένα οι οφειλές των νοικοκυριών στα στεγαστικά δάνεια διογκώθηκαν μέσα σε ένα χρόνο φτάνοντας το 2006 τα 52,502 δις. Ευρώ. Ο ρυθμός αύξησης τους όμως μειώθηκε από το 33,5% του Δεκεμβρίου του 2005 στο 25,8% τον Δεκέμβριο του 2006, γεγονός που οφειλόταν κυρίως στις συνεχείς αυξήσεις των επιτοκίων από την Ε.Κ.Τ κατά το διάστημα αυτό.

Ο μεγάλος όμως ανταγωνισμός των τραπεζικών ιδρυμάτων τα αναγκάζει ακόμη και στην περίπτωση αύξησης του βασικού επιτοκίου της Ε.Κ.Τ όχι μόνο να μην αυξήσουν τα επιτόκια των προϊόντων τους, αλλά και σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και να τα μειώσουν. Έτσι λοιπόν κάνουν ειδικές προσφορές για τη μεταφορά στεγαστικών δανείων από άλλες τράπεζες, ενώ επίσης παρατηρείται και μία τάση για την χορήγηση δανείων σε ελβετικό φράγκο.

➤ *Δάνεια Εορτών- Διακοπών*

Στην κατηγορία αυτή θα θέλαμε να συγκαταλέξουμε όλα τα καταναλωτικά δάνεια που χορηγούν οι τράπεζες για την κάλυψη ιδιαίτερων καταναλωτικών αναγκών των πελατών τους και τα οποία αποτελούν στην ουσία μία μορφή προσωπικού δανείου, αλλά έχουν διάφορες ονομασίες ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο επιθυμεί να τα χρησιμοποιήσει ο καταναλωτής χωρίς όμως να έχει κυρώσεις στην περίπτωση που το χρησιμοποιήσει για άλλο σκοπό.

Έτσι λοιπόν εφόσον την περίοδο των εορτών η ζήτηση για καταναλωτικά αγαθά αυξάνει έχουμε τα δάνεια εορτών. Επίσης παρέχονται και τα δάνεια διακοπών για να έχουν οι καταναλωτές τη δυνατότητα να κάνουν τις διακοπές τους σε περίπτωση που τα χρήματα που έχουν στη διάθεση τους δεν επαρκούν. Τα δάνεια αυτά κυμαίνονται μεταξύ 1.500,00€ και 8.000,00€ και αφορούν την κάλυψη των αναγκών των καταναλωτών την περίοδο των διακοπών και των εορτών.

Επίσης οι τράπεζες παρέχουν ποικιλία άλλων προϊόντων, προκειμένου να καλύψουν όσο το δυνατόν περισσότερες ανάγκες των καταναλωτών. Έτσι λοιπόν παρέχονται επίσης δάνεια γάμου και βάφτισης, δάνεια νέων γονέων για τη χρηματοδότηση των πρώτων εξόδων του παιδιού, ακόμη και δάνειο για την εγκατάσταση φυσικού αερίου.

➤ *Ανοικτή Πίστωση*

Στην περίπτωση αυτή ανοίγεται μία πίστωση στο όνομα του δανειζόμενου η οποία αποτελεί εύκολη και γρήγορη χρηματοδότηση που κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 1.000,00€ και 30.000,00€. Δεν απαιτούνται δικαιολογητικά, όπως τιμολόγια ή αποδείξεις πληρωμών, αλλά μπορεί να χορηγηθεί με μία μόνο έγκριση από την πλευρά της τράπεζας και αφορά την κάλυψη έκτακτων ή προγραμματισμένων αναγκών των καταναλωτών.

➤ *Υπερανάληση*

Η υπερανάληψη αναφέρεται στη δημιουργία χρεωστικού υπολοίπου στον τρεχούμενο λογαριασμό του καταναλωτή. Η τράπεζα αξιολογεί τον καταναλωτή κυρίως με βάση το εκκαθαριστικό του σημείωμα και τη βεβαίωση ετών απασχόλησης από τον εργοδότη, πριν δώσει την έγκρισή της. Η «αποπληρωμή» των υπεραναλήψεων γίνεται έπειτα από συμφωνία με την τράπεζα με καταθέσεις μετρητών, προϊόντα επιταγών, αξιών, εμβασμάτων, μισθοδοσίας κ.α.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα προγράμματα προκαταβολής μισθών, από λογαριασμούς μισθοδοσίας. Ο πελάτης στην περίπτωση αυτή έχει τη δυνατότητα να λάβει προκαταβολικά συνήθως μέχρι και 10 μηνιαίους μισθούς με διάρκεια αποπληρωμής που φτάνει και τα 10 έτη και δυνατότητα πρόωρης εξόφλησης, αρκεί να διαθέτει λογαριασμό μισθοδοσίας στην συγκεκριμένη τράπεζα.

➤ *Δάνειο με Ενέχυρο Τίτλους Εισηγμένους στο Χ.Α.*

Η μορφή αυτή καταναλωτικού δανείου προσφέρει ευνοϊκούς όρους χωρίς την προσκόμιση δικαιολογητικών. Σκοπός του είναι η κάλυψη των αναγκών των καταναλωτών σε μετρητά και κυρίως για την αγορά τίτλων και μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων ή την εξόφληση υφιστάμενων σχετικών υποχρεώσεων. Σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να ανέλθει μέχρι τις 150.000,00€ και μέχρι το 50% της μέσης χρηματιστηριακής αξίας του τελευταίου 6μήνου των τίτλων που θα ενεχυριάσουν, ή το 50% της τρέχουσας αξίας τους, εφόσον αυτή είναι μικρότερη της προηγούμενης. Σε περίπτωση που προσφέρονται σε ενέχυρο νέο-εισηγμένες στο Χρηματιστήριο μετοχές, τότε η τιμή τους θα υπολογίζεται με βάση την τιμή στην οποία έγινε η διάθεση της μετοχής. Η εξόφληση συνήθως γίνεται μέσα σε 6 μήνες, όμως με δυνατότητα παράτασης επτά εξαμήνων με την προϋπόθεση ότι κάθε φορά το

προς παράταση υπόλοιπο της οφειλής θα καλύπτεται από το αναγκαίο ενέχυρο τίτλων. Στο τέλος κάθε εξαμήνου ο δανειζόμενος οφείλει να καταβάλλει τους τόκους και τυχόν έξοδα. Το κεφάλαιο μπορεί να αποπληρωθεί πριν το τέλος του εξαμήνου ή κατά τη διάρκειά του.

➤ *Πιστωτική Κάρτα*

Η πιστωτική κάρτα ίσως να μην αποτελεί ακριβώς δάνειο, αλλά αποτελεί παροχή καταναλωτικής πίστωσης γι' αυτό αποφασίσαμε να την συμπεριλάβουμε στην συγκεκριμένη ανάλυση. Αποτελεί ένα εξαιρετικά διαδεδομένο μέσο συναλλαγής στο εξωτερικό σε μεγαλύτερο βαθμό, αλλά και στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, και θα λέγαμε ότι τείνει να υποκαταστήσει το «υλικό» χρήμα.

Ο τρόπος λειτουργίας της έχει ως εξής: ο κάτοχος της κάρτας τη στιγμή της συναλλαγής την επιδεικνύει στον έμπορο-πωλητή και υπογράφει ένα χαρτί στο οποίο αναγράφεται το ποσό που οφείλει. Στη συνέχεια ο έμπορος λαμβάνει το χρηματικό ποσό που του αντιστοιχεί από τον εκδότη της κάρτας, ενώ ο οφειλέτης – καταναλωτής εξοφλεί το ποσό στον εκδότη συνήθως σε δόσεις αυξημένες με το ποσό του τόκου που έχει καθορίσει ο εκδότης της κάρτας. Πρόκειται λοιπόν για μία διπλή συμφωνία, η πρώτη μεταξύ της τράπεζας και του καταναλωτή και η δεύτερη μεταξύ της τράπεζας και τους ενδιάμεσους εμπόρους. Η πιστωτική κάρτα λοιπόν ως μέσο πληρωμής και παροχής πίστωσης, διευκολύνει τις συναλλαγές για τον καταναλωτή δεδομένου ότι δεν χρειάζεται να διαθέτει ένα χρηματικό ποσό τη στιγμή της αγοράς, αλλά παράλληλα μπορεί να ζημιωθεί εφόσον δεν επωφελείται της εκπτώσεως που θα είχε από τον έμπορο σε περίπτωση που θα πλήρωνε της μετρητοίς. (Δ.Ι.Κλαβανίδου 1997).

2. Χαρακτηριστικά Καταναλωτικών Δανείων

Τα καταναλωτικά δάνεια αποτελούν μία αμφοτεροβαρή σύμβαση μεταξύ της τράπεζας και του δανειζόμενου και παρουσιάζουν ποικιλία αναφορικά με το ύψος, το διάστημα αποπληρωμής τους και την περίοδο χάριτος, δίνοντας τη δυνατότητα στον καταναλωτή να επιλέξει εκείνο που ανταποκρίνεται καλύτερα στις προσωπικές του ανάγκες. Επίσης υπόκεινται σε ένα ιδιαίτερο καθεστώς όσον αφορά τον καθορισμό

των επιτοκίων και τη δυνατότητα ανατοκισμού. Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά το κάθε ένα από τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά των καταναλωτικών δανείων.

➤ *Αποτελούν Αμφοτεροβαρή Σύμβαση*

Λέγοντας ότι το καταναλωτικό δάνειο αποτελεί μία αμφοτεροβαρή σύμβαση εννοούμε ότι υπάρχουν υποχρεώσεις και από τα δύο συμβαλλόμενα μέλη. Ειδικότερα, ο δανειολήπτης έχει την υποχρέωση να καταβάλλει τις δόσεις του δανείου και ο δότης να του παραχωρήσει το κεφάλαιο για ένα χρονικό διάστημα.

Η τράπεζα έχει την υποχρέωση της καταβολής του ποσού του δανείου στον καταναλωτή στην περίπτωση των προσωπικών δανείων, ενώ στην περίπτωση του δανεισμού για διαρκή αγαθά η τράπεζα καταβάλλει το ποσό του δανείου στον πωλητή ή σε αυτόν που παρέχει την υπηρεσία χρεώνοντας φυσικά στον καταναλωτή για το ποσό αυτό. Σε κάθε περίπτωση όμως η τράπεζα παραχωρεί χρήση του κεφαλαίου, εφόσον η καταβολή του δανείου δεν αποσκοπεί στη διαρκή επαύξηση της περιουσίας του λήπτη, αλλά μόνο στην πρόσκαιρη χρήση του κεφαλαίου (Δ.Ι.Κλαβαρίδου 1997).

Ο καταναλωτής από την πλευρά του έχει την υποχρέωση να καταβάλλει την απόδοση του δανείου και τους τόκους στον συμφωνημένο χρόνο. Θα πρέπει δηλαδή στην αποπληρωμή του δανείου να λάβει υπόψη του και τα επιτόκια των τραπεζών τα οποία προσαυξάνουν το ποσό του δανείου, έτσι ώστε να επιστραφεί στην τράπεζα όχι μόνο το αρχικό ονομαστικό ποσό που δάνεισε, αλλά και το επιπλέον, το οποίο καθορίζεται από τους τόκους. Η αποπληρωμή θα πρέπει να γίνεται στον καθορισμένο χρόνο από τη σύμβαση που έχει υπογράψει ο καταναλωτής με το πιστωτικό ίδρυμα ειδάλλως ο τελευταίος θα υποστεί κυρώσεις, όπως είναι οι τόκοι υπερημερίας, που τον οδηγούν στην περαιτέρω αύξηση του χρέους του.

➤ *Είναι Έντοκα*

Το ύψος των οφειλόμενων κάθε φορά τόκων προσδιορίζεται με βάση ένα ποσοστό που ονομάζεται επιτόκιο. Ο τραπεζικός αυτός τόκος αφορά την αμοιβή που καταβάλλει ο δανειολήπτης στην τράπεζα για την παραχώρηση της χρήσης του κεφαλαίου που χρησιμοποίησε.

Η αποπληρωμή του δανείου μπορεί να γίνει με σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο.

Στα δάνεια σταθερού επιτοκίου η δόση είναι σταθερή για την κάθε περίοδο του δανείου ασχέτως των αλλαγών που μπορεί να σημειωθούν στα επιτόκια της αγοράς. Συχνά στα δάνεια που παρέχονται με σταθερό επιτόκιο οι τράπεζες επιβάλλουν ένα έξτρα πάγιο για να καλύψουν τον κίνδυνο σε περίπτωση που τα επιτόκια της αγοράς αυξηθούν, το οποίο ανάλογα με το τραπεζικό ίδρυμα κυμαίνεται περίπου στο 2%.

Στα δάνεια που παρέχονται με κυμαινόμενο επιτόκιο το επιτόκιο αυτό υπολογίζεται συνήθως από το περιθώριο κέρδους που επιλέγει το εκάστοτε τραπεζικό ίδρυμα και το EURIBOR, το οποίο αποτελεί το επιτόκιο της διατραπεζικής αγοράς και αλλάζει καθημερινά, αλλά υπολογίζεται συνήθως βάση 12μηνου. Ειδικότερα, *Κυμαινόμενο επιτόκιο = EURIBOR + Περιθώριο κέρδους*. Το περιθώριο κέρδους περιλαμβάνει όλα τα έξοδα της τράπεζας και επιτρέπει παράλληλα τη δημιουργία κέρδους. Εύλογα λοιπόν, καταλαβαίνουμε ότι όσο μεγαλύτερο είναι το περιθώριο κέρδους, τόσο μεγαλύτερη και η κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων, παράλληλα όμως, όσο χαμηλότερο είναι, τόσο πιο ελκυστικό παρουσιάζεται στον πελάτη κι επομένως πιο ανταγωνιστικό στην αγορά.

Το σταθερό επιτόκιο παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι κρατά σταθερές τις δόσεις του δανείου καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του, ενώ αντίθετα με το κυμαινόμενο επιτόκιο οι δόσεις μεταβάλλονται συνεχώς. Από την πλευρά του πελάτη τα σταθερά επιτόκια προτιμούνται σε περιπτώσεις που τα επιτόκια τείνουν να αυξηθούν και τα κυμαινόμενα σε περιπτώσεις που τα επιτόκια τείνουν να μειώνονται, ακριβώς το αντίθετο προτιμάται από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων ανάλογα με τις τάσεις των επιτοκίων.

Συνήθως στα δάνεια μικρού ύψους δίνεται η δυνατότητα επιλογής σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου, ενώ αυτά μεγαλύτερου ποσού χορηγούνται με κυμαινόμενο επιτόκιο, δεδομένου ότι το σταθερό επιτόκιο στην περίπτωση αυτή οδηγεί στην ανάληψη μεγαλύτερου κινδύνου. Ο τόκος που προβλέπεται στην δανειστική σύμβαση που έχει υπογραφεί μεταξύ των συμβαλλόμενων ονομάζεται τραπεζικός συμβατικός τόκος, ενώ στην περίπτωση που ο δανειζόμενος δεν καταβάλλει την οφειλή του προς το πιστωτικό ίδρυμα μέσα στους συμφωνημένους χρόνους επιβαρύνεται σύμφωνα με τη δανειστική σύμβαση με τους τόκους υπερημερίας.

Πλέον σχεδόν όλα τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν λανσάρι προγράμματα τόσο με σταθερή δόση, όσο και με κυμαινόμενο επιτόκιο, καθώς επίσης και προϊόντα που

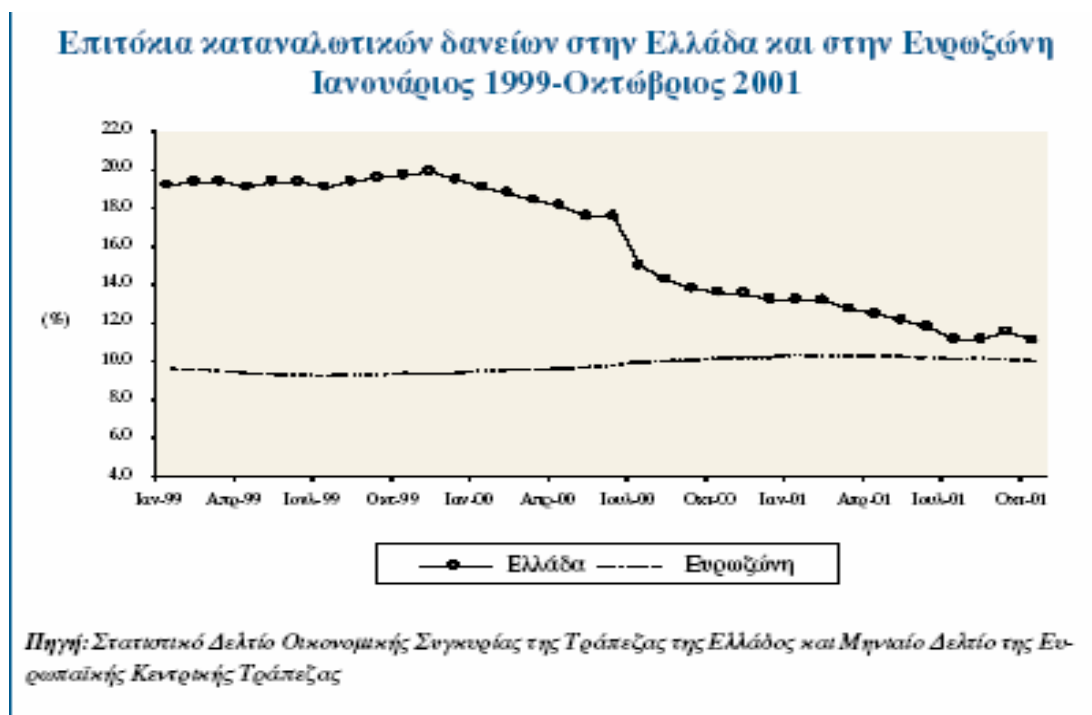
προστατεύουν τον πελάτη, συνήθως έναντι μικρής επιβάρυνσης του επιτοκίου από ενδεχόμενες αυξήσεις (έως 2%) των ευρωπαϊκών επιτοκίων.

Αξίζει να επισημανθεί ότι από τα δάνεια που χορηγήθηκαν το 2006 σύμφωνα με στοιχεία της τράπεζας της Ελλάδος το 64% ήταν με κυμαινόμενο επιτόκιο ή σταθερό κατά τον πρώτο χρόνο αποπληρωμής, το 25% με σταθερό επιτόκιο για πάνω από ένα έως πέντε χρόνια και το 11% με σταθερό επιτόκιο για πάνω από 5 χρόνια. Το πρώτο τετράμηνο του 2007 τα ποσοστά αυτά ανέρχονται αντίστοιχα σε 43%, 46% και 11%.

Προκύπτει επομένως σαφής στροφή των πελατών προς τα σταθερά επιτόκια, ενώ πρόσφατα έκαναν και την εμφάνιση τους στην ελληνική αγορά και τα δάνεια σε ξένο νόμισμα και συγκεκριμένα σε ελβετικό φράγκο. Η επιλογή αυτή παρουσιάζει σαφή πλεονεκτήματα έναντι των άλλων νομισμάτων, αφενός λόγω της νομισματικής τους σταθερότητας έναντι του ευρώ και αφετέρου εξαιτίας των χαμηλότερων επιτοκίων που προσφέρει. Ωστόσο όμως οφείλουμε να επισημάνουμε ότι ο πελάτης αναλαμβάνει το ρίσκο από ενδεχόμενη δυσμενή αλλαγή της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νομίσματος αυτού έναντι του ευρώ, καθώς και από την μη συμφέρουσα για αυτόν εξέλιξη των επιτοκίων.

Τα τελευταία χρόνια τα επιτόκια χορηγήσεων στην χώρα μας έχουν υποχωρήσει σημαντικά συγκλίνοντας προς τα επιτόκια των τραπεζών της Ευρωζώνης. Αναφορικά με τις συγκρίσεις των επιτοκίων των καταναλωτικών δανείων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι συγκρίσεις είναι αρκετά επισφαλείς δεδομένης της ανομοιογένειας των προϊόντων. Στο γράφημα της σελίδας που ακολουθεί παρουσιάζεται η πορεία των προσωπικών δανείων χωρίς δικαιολογητικά στην Ελλάδα με το αντίστοιχο μέγεθος που δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την Ευρωζώνη για το διάστημα Ιανουαρίου 1999 με Οκτώβριο 2001, όπου διαφαίνεται χαρακτηριστικά η πτωτική πορεία των επιτοκίων.

Γράφημα 1

Τα επιτόκια ποικίλουν ανάλογα με τη μορφή του καταναλωτικού δανείου, των προγραμμάτων των τραπεζών, το ύψος του δανείου, το ύψος ίδιας συμμετοχής του οφειλιτή και τα γενικότερα κριτήρια που θέτει η κάθε τράπεζα. Στον Πίνακα 1 της σελίδας που ακολουθεί παρουσιάζονται τα επιτόκια εφτά διαφορετικών ειδών καταναλωτικών δανείων σε δέκα τράπεζες της χώρας μας, έτσι όπως ήταν διαμορφωμένα τον Νοέμβριο του 2006, ώστε να παρατηρηθεί καλύτερα αυτή η ποικιλία επιτοκίων.

Από τα στοιχεία του πίνακα διαφαίνεται ότι όσο μεγαλύτερο είναι το δανειζόμενο ποσό, τόσο μικρότερο το επιτόκιο, όπως αυτό διαμορφώνεται στις περιπτώσεις των προσωπικών δανείων της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος, της Eurobank, της Τράπεζας Κύπρου και της Novabank, καθώς επίσης και στα ανοιχτά δάνεια της Alphabank, της Εθνικής και της Εμπορικής. Επιπλέον παρατηρούμε ότι όσο αυξάνει το ύψος της συμμετοχής του δανειζόμενου το επιτόκιο δανεισμού του μειώνεται, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Alphabank στο απλό καταναλωτικό δάνειο, όπου όταν η συμμετοχή του οφειλιτή κυμαίνεται μεταξύ 0% και 25%, το επιτόκιο ανέρχεται στο 11,25%, ενώ όταν το ύψος της ίδιας συμμετοχής είναι άνω του 25% το επιτόκιο είναι χαμηλότερο και ίσο με 10,00%.

Πίνακας 2: Επιτόκια καταναλωτικών δανείων (Νοέμβριος 2006)

Τύπος Δανείου	Alpha Bank	Αγροτική	Αττικής	Εθνική	Εμπορική	Eurobank	Κύπρου	Nova Bank	Πειραιώς	Probank
Προσωπικό	12% σταθερό	10,25% σταθ 10,50% κυμ εώς 6.000 10,00% κυμ. 6.001-15.000 9,50% κυμ. για 15.001-50.000		11,75% σταθερό 11,50% κυμαινόμενο		10,35%- 13,85% σταθ 9,70%-12,70% κυμ.	12,40% κυμ εώς 6.000 10,75% για >6000	13,00%σταθ 12,00% κυμ. εώς 15.000 12,00% σταθ 11,00% κυμ για > 15.000	11,50%	12,65% εώς 25.000
Καταν/τικό	11,25% σταθ για συμ/γή εώς 25% της αξίας του αγαθού 10,00%σταθ. για συμ/γή > 25%			10,10% σταθερό 10,00% κυμαινόμενο	Euribor +7.15% Για 3.000-50.000		9,25% σταθερό		8,50%	10,65%
Ανοικτό	11,50% κυμ. εώς 6.000 11,00% για 6.001-12.000 10,50% για 12.001-25.000 8% για 25.001- 50.000	10,90% κυμαινόμε.	9,25%	11,95% κυμ. εώς 15,000 8,20% κυμ για 15.001-25.000 χωρίς εξασφ/σεις και 6,50% με εξασφ/σεις	12.45%μέχρι 3.000 12,20% για 3.001-6.000 11,95% για 6.001-8.000 11,70% για 8.001-9.000	9,70%-13,70% κυμαιν		13,00% κυμ.	11,50%	13,65%
Αυτοκ/του				9,70% σταθερ 9,50% κυμαιν.						11,65%
Εορτών		10,00% κυμ								
Σπουδών		9,25% κυμαιν.	9,00%	Euribor + 7% περιθώριο				10,00% κυμ εώς 15.000 9,00% για >15.000		10,65%
Υπερ/ληψη	11,50% κυμ									

Κάθε τραπεζικό ίδρυμα χρησιμοποιεί και τα δικά του κριτήρια στη διαμόρφωση του επιτοκίου χορηγήσεων, ακολούθως παρουσιάζουμε πώς αυτό διαμορφώνεται στην τράπεζα Πειραιώς.

Στην περίπτωση της τράπεζας Πειραιώς γίνεται ένας αρχικός διαχωρισμός των δανείων σε τυποποιημένα και μη τυποποιημένα. Ειδικότερα, τα τοκοχρεολυτικά δάνεια σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου από €3.000- €6.000 και τα ανοικτά δάνεια από €1.500- €15.000 θεωρούνται τυποποιημένα, δηλαδή το επιτόκιο είναι συγκεκριμένο και δεν εξαρτάται από τα κριτήρια διαμόρφωσης του περιθωρίου. Το επιτόκιο αποτελείται από το Βασικό Επιτόκιο Καταναλωτικών Δανείων (Β.Ε.Κ.) κι ένα συγκεκριμένο περιθώριο ανάλογα με το προϊόν. Ακόμα κι αν υπάρχει εξασφάλιση σε αυτή την κατηγορία δανείων το επιτόκιο παραμένει το ίδιο.

Αντίθετα, τα τοκοχρεολυτικά δάνεια σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου από €6.001- €30.000 χωρίς εξασφάλιση θεωρούνται μη τυποποιημένα, δηλαδή το τελικό επιτόκιο αποτελείται από το Β.Ε.Κ. και το ατομικό περιθώριο που προκύπτει για κάθε πελάτη. Κριτήρια διαμόρφωσης του περιθωρίου αυτού αποτελούν:

- Τα χαρακτηριστικά του δανείου και ειδικότερα το ύψος του δανείου, καθώς και το αν χορηγείται με κυμαινόμενο ή σταθερό επιτόκιο έως και 3 χρόνια. Συγκεκριμένα,

Χαρακτηριστικά δανείου:

Ποσό δανείου μεγαλύτερο από 15.000 ευρώ	-0,5
Κυμαινόμενο επιτόκιο	-1
Σταθερό έως και 3 χρόνια	-0,5
Μέγιστο ύψος μείωσης	-1,25%

- Το προφίλ του πελάτη. Χρειάζεται να είναι αποδεδειγμένος ο σκοπός του δανείου για αγορά παγίων & σπουδές, καθώς και για αγορά καταναλωτικών ειδών με ίδια συμμετοχή μεγαλύτερη του 20% της αξίας. Επίσης το οικογενειακό του εισόδημα θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο από €40.000 αλλά και να διαθέτει καλή πιστωτική ιστορία στην Τράπεζα.
- Ο σκοπός του δανείου. Για δάνεια μη τυποποιημένα χωρίς εξασφάλιση, και εφόσον ζητείται η ανάλογη μείωση του περιθωρίου, πρέπει ο πελάτης να προσκομίζει προτιμολόγιο ή προσφορά από τον έμπορο (για αγορά

αυτοκινήτου, μοτοσικλέτας, σκάφους) και αποδεικτικό σπουδών (για τα σπουδαστικά δάνεια). Εφόσον ο σκοπός είναι η μεταφορά υπολοίπων καταναλωτικών, προσωπικών, ανοικτών δανείων και υπολοίπων πιστωτικών καρτών άλλων Τραπεζών και το δάνειο είναι μη τυποποιημένο, είναι απαραίτητη η προσκόμιση τραπεζικής ενημερότητας για τοκοχρεολυτικά δάνεια. Ειδικότερα,

Προφίλ πελάτη και σκοπός δανείου:

Αποδεδειγμένος σκοπός δανείου (αγορά παγίων αγαθών & σπουδές/εκταμίευση με δίγραμμα)	- 0,75
Αποδεδειγμένος σκοπός με ίδια συμμετοχή >20% της αξίας	- 0,75
Εισόδημα >€40.000	- 0,5
Ακίνητη περιουσία με χωρίς βάρη από Τράπεζα Πειραιώς	- 0,5
Καλή πιστωτική ιστορία στην Τράπεζα Πειραιώς	-1
Μέγιστο ύψος μείωσης	-2,25%

- Και οι ειδικές σχέσεις που έχει ο πελάτης με την Τράπεζα όπως για παράδειγμα να διαθέτει λογαριασμό μισθοδοσίας στην εν λόγω τράπεζα, να είναι υπάλληλοι/ ασφαλιστικοί σύμβουλοι της ING, καθώς και να διαθέτουν καταθέσεις/ επενδύσεις στην Τράπεζα μεγαλύτερες από €30.000.

Ειδικές Σχέσεις:

Πελάτης με μισθοδοσία σε λογαριασμό ΠΕΙΡΑΙΩΣ Αποδοχών ή Ταμιευτηρίου	-1
Δικηγόροι ΔΣΑ, υπάλληλοι/ασφαλιστικοί σύμβουλοι ING,	-1
πελάτες με καταθέσεις ή επενδύσεις στην Τράπεζα > €30.000	-1
Μέγιστο ύψος μείωσης	- 1,25%

Το κάθε κριτήριο επιτρέπει μείωση του περιθωρίου και επομένως στην καλύτερη τιμολόγηση του κάθε πελάτη καταλήγοντας στη μέγιστη τελική συνολική μείωση 4,50%. Στα μη τυποποιημένα δάνεια με εξασφάλιση (προσημείωση, cash collateral) από €15.001 - €50.000, χορηγείται η μέγιστη αυτή έκπτωση και το επιτόκιο του δανείου είναι το Βασικό Επιτόκιο Καταναλωτικών Δανείων (BEK) κυμαινόμενο ή σταθερό ανάλογα με το προϊόν που θα διαλέξει ο πελάτης.

Το τελικό επιτόκιο του δανείου διαμορφώνεται από το προφίλ και τις ειδικές σχέσεις με την Τράπεζα μόνο του δανειζόμενου (όχι και του εγγυητή αθροιστικά ή του /της συζύγου). Στην περίπτωση συζύγων για να μειωθεί το επιτόκιο στο κριτήριο εισοδήματος, ακίνητης περιουσίας, καταθέσεων άνω των 30.000 πρέπει αθροιστικά το εισόδημα να είναι άνω των 40.000, να είναι συνιδιοκτήτες του ακινήτου και συνδικαιούχοι στις καταθέσεις και φυσικά να συμβάλλονται και οι δύο στο δάνειο.

➤ *Ο καταναλωτής δεν έχει το δικαίωμα διαπραγμάτευσης των όρων – ποικιλία δανειακών πακέτων*

Στην περίπτωση των τραπεζικών δανείων ο καταναλωτής δεν έχει το δικαίωμα διαπραγμάτευσης των συμβατικών του όρων εφόσον, στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι προκαθορισμένοι από την τράπεζα. Έτσι λοιπόν έναντι της τράπεζας ο καταναλωτής εμφανίζεται ως ασθενέστερος. Ωστόσο όμως στις μέρες η ποικιλία προγραμμάτων που προσφέρουν τα τραπεζικά ιδρύματα του δίνουν τη δυνατότητα τα επιλέξει από μία πληθώρα επιλογών, γεγονός που διευκολύνει κατά πολύ τη θέση του.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην προσπάθεια τους να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις δυνατότητες που τους δίνει η απελευθέρωση στην καταναλωτική πίστη εμφανίζονται πρόθυμα να δανείσουν αρκετές χιλιάδες ευρώ στους πελάτες τους «κομμένα και ραμμένα» στα μέτρα τους. Οι δανειολήπτες με τη σειρά τους έχουν να επιλέξουν ανάμεσα σε δεκάδες ελκυστικά πακέτα που μπορούν να τους βοηθήσουν να αγοράσουν, σπίτι ή εξοχικό για ιδιοκατοίκηση ή εκμίσθωση, να αγοράσουν το αυτοκίνητο που επιθυμούν, αλλά και για να πληρώσουν τα δίδακτρα των παιδιών τους στα φροντιστήρια ή τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και πολλά άλλα.

➤ *Δικαιούχοι Καταναλωτικών Δανείων*

Δικαιούχος καταναλωτικού δανείου είναι κάθε φυσικό πρόσωπο ανεξαρτήτως υπηκοότητας, το οποίο διαθέτει εισόδημα που εξασφαλίζει την ομαλή αποπληρωμή των μηνιαίων δόσεων του δανείου. Οι μη έχοντες ελληνική υπηκοότητα θα πρέπει απλά να προσκομίσουν δικαιολογητικά που θα αποδεικνύουν ότι διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα τα τελευταία 3 χρόνια.

➤ *Ύψος Καταναλωτικών Δανείων*

Το ποσό των καταναλωτικών δανείων κυμαίνεται από 1.000,00€ έως 200.000,00€, ανάλογα με το είδος του και το πιστωτικό ίδρυμα που το χορηγεί. Για παράδειγμα στην τράπεζα Πειραιώς το ύψος των ανοιχτών δανείων κυμαίνεται μεταξύ 1.500 και 15.000 ευρώ, ενώ των καταναλωτικών μεταξύ 3.000 και 50.000. Σε ποσά μεγαλύτερα των 30.000 ευρώ απαιτούνται εξασφαλίσεις, ενώ μπορεί να απαιτηθούν και για μικρότερα ποσά αν κριθεί απαραίτητο.

Το ανώτατο ύψος δανείου ανά δανειοδοτούμενο προσδιορίζεται από την πιστωτική κατάταξη του, τις εκάστοτε παρεχόμενες διασφαλίσεις και το ατομικό εισόδημα του πελάτη ή του τυχόν εγγυητή. Ως ατομικό ή οικογενειακό διαθέσιμο εισόδημα λαμβάνεται το δηλωθέν εισόδημα του πιστούχου, αφού αφαιρεθούν τα ετήσια έξοδα για πληρωμή τόκων βραχυπρόθεσμων δανείων, τοκοχρεωλυτικών δόσεων δανείων και λοιπές πάγιες οφειλές, όπως ενοίκια, υπεραναλήψεις κ.α. Αξίζει να σημειωθεί ότι το δηλωθέν εισόδημα προκύπτει από το πλέον πρόσφατο εκκαθαριστικό του φόρου εισοδήματος ή εφόσον αυτό δεν έχει παραληφθεί από την τελευταία δήλωση εισοδήματος, ή από την απόδειξη μισθοδοσίας, ή με συνδυασμό αυτών. Στην περίπτωση που ο προσδιορισμός του ύψους του δανείου γίνεται με βάση το οικογενειακό κι όχι το ατομικό εισόδημα το άλλο μέλος της οικογένειας που έχει εισόδημα πρέπει να συνυπογράφει τη δανειακή σύμβαση ως εγγυητής.

➤ *Διάρκεια Του Δανείου*

Η διάρκεια του δανείου αναφέρεται στον χρόνο που χρειάζεται για την αποπληρωμή του δανειζόμενου κεφαλαίου και των προστιθέμενων τόκων. Η διάρκεια των καταναλωτικών δανείων ποικίλει ανάλογα με το ύψος τους και ειδικότερα, συνήθως όσο μεγαλύτερο είναι το ποσό δανεισμού, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο χρόνος αποπληρωμής του καθώς και η περίοδος χάριτος. Για παράδειγμα στον πίνακα που ακολουθεί διαφαίνεται η χρονική διάρκεια αποπληρωμής σε σχέση με το ύψος του δανείου στην Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας 3: Χρονική Διάρκεια Αποπληρωμής Καταναλωτικών Δανείων

Ποσό Δανείου	Χρονική Διάρκεια Αποπληρωμής
1.000,00 – 6.000,00€	Μέχρι 48 μήνες
6.001,00 – 9.000,00€	Μέχρι 60 μήνες
9.001,00 – 15.000,00€	Μέχρι 72 μήνες
15.000,00 – 50.000,00€	Μέχρι 84 μήνες
50.001,00 – 100.000,00€	Μέχρι 120 μήνες

Πηγή: Α.Τ.Ε Υπηρεσιακή Εγκύκλιος «Βασικό Πρόγραμμα Δανείων Καταναλωτικής Πίστης»

Στην περίπτωση της τράπεζας Πειραιώς η διάρκεια για τα τοκοχρεολυτικά δάνεια ορίζεται από 6 μήνες έως 180 μήνες, ανάλογα με το προϊόν που θα επιλέξει ο πελάτης, ενώ το ανοικτό δάνειο αποτελεί ανακυκλούμενη πίστωση με διάρκεια αορίστου χρόνου, με ελάχιστη μηνιαία καταβολή.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειώσουμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό της διάρκειας του δανείου αποτελεί κατά το έτος της αποπληρωμής του ο δανειολήπτης και οι εγγυητές να έχουν ηλικία το πολύ μέχρι 70 ετών.

Συνήθως όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια του δανείου, τόσο μεγαλύτερη και η πιθανότητα εμφάνισης προβλημάτων κι επομένως η αύξηση του κινδύνου για το τραπεζικό ίδρυμα, δεδομένου ότι οι συνθήκες και τα κριτήρια βάση των οποίων αξιολογήθηκε ο δανειολήπτης και κρίθηκε ότι μπορεί να του χορηγηθεί δάνειο μπορεί να αλλάξουν (Morton Glantz, 2002).

Ο χρόνος απόδοσης του δανείου είναι ορισμένος από τη στιγμή που υπογράφεται η σύμβαση ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη. Ωστόσο ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα της πρόωρης εξόφλησης, δηλαδή δικαιούται να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις πριν καταστούν ληξιπρόθεσμες, εφόσον έχει καταθέσει έγγραφη κοινοποίηση στην τράπεζα 30 τουλάχιστον ημέρες πριν από τη σκοπούμενη ημερομηνία εξόφλησης. Στην περίπτωση αυτή δικαιούται μείωση επί του συνολικού κόστους της πίστωσης η οποία μείωση ισούται με διαφορά ανάμεσα στο υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό κατά την ημέρα της εξόφλησης και την παρούσα αξία του ποσού κατά την ίδια ημέρα υπολογιζόμενη με τη μέθοδο του ανατοκισμού (Αγροτική Τράπεζα, Βασικό Πρόγραμμα Δανείων Καταναλωτικής Πίστης).

Στα δάνεια ορισμένου χρόνου η τράπεζα δεν δικαιούται να ζητήσει την απόδοση τους πριν από το χρόνο λήξης τους, με εξαίρεση την περίπτωση που η

τράπεζα υπαναχωρήσει λόγω υπερημερίας ή πλημμελούς εκπλήρωσης της σύμβασης από τον καταναλωτή, όπως η καθυστέρηση πληρωμής δεδουλευμένων τόκων ή μίας δόσης ή μέρος αυτής, καθώς και η παράβαση ορισμένων συμβατικών όρων, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις που τα δάνεια χορηγούνται για συγκεκριμένο σκοπό και δεν χρησιμοποιούνται γι' αυτόν.

➤ *Περίοδος Χάριτος*

Ως περίοδος χάριτος χαρακτηρίζεται το χρονικό διάστημα από την ημέρα έγκρισης του δανείου, στο οποίο ο δανειζόμενος δεν έχει την υποχρέωση να καταβάλλει κάποιο χρηματικό ποσό για την αποπληρωμή του δανείου. Διακρίνεται σε περίοδο χάριτος με ή χωρίς κεφαλοποίηση. Περίοδος χάριτος με κεφαλοποίηση τόκων είναι η περίοδος κατά την οποία ο οφειλέτης δεν καταβάλλει ούτε κεφάλαιο, ούτε τόκους, αλλά τα ποσά των αναλογούντων τόκων συμφωνείται να καταβληθούν εντόκως ή ατόκως σε μεταγενέστερο στάδιο, σταδιακά μαζί με τις τοκοχρεωλυτικές δόσεις του δανείου. Περίοδος χάριτος με καταβολή απλών τόκων (χωρίς κεφαλοποίηση) είναι η περίοδος κατά την οποία ο δανειολήπτης συμφωνεί να καταβάλλει μόνο τους αναλογούντες τόκους και όχι μέρος από το αρχικό κεφάλαιο που έχει δανειστεί.

3. Πορεία Καταναλωτικών Δανείων τα Τελευταία Χρόνια

Στις μέρες μας παρατηρείται μία έντονη στροφή των καταναλωτών στην σύναψη καταναλωτικών δανείων, δεδομένου ότι αποτελούν μία πιστωτική σύμβαση την οποία οι καταναλωτές δείχνουν να προτιμούν για την κάλυψη των ιδιωτικών τους αναγκών. Ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η διαφήμιση, η οποία ωθεί τους καταναλωτές στην ικανοποίηση όχι μόνο των βασικών, αλλά και των πολυτελών αναγκών τους, μεταθέτοντας χρονικά την εξόφληση αυτού του τιμήματος. Από κοινωνική άποψη ο καταναλωτής συμπληρώνει το διαθέσιμο εισόδημα του και αποκτά τη δυνατότητα για άμεση ικανοποίηση των καταναλωτικών του αναγκών, ενώ παράλληλα οι τράπεζες ενισχύουν τον κύκλο εργασιών τους.

Σημαντικότερη όμως αιτία για την στροφή στην καταναλωτική πίστη αποτελεί η πτώση των επιτοκίων δανεισμού τα τελευταία χρόνια μετά την ένταξη δηλαδή της χώρας μας στην ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ένωση.

Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια η τάση αυτή των νοικοκυριών για δανεισμό παρουσιάζει μεγαλύτερη έξαρση από ποτέ. Στους πίνακες και τα διαγράμματα που ακολουθούν διαφαίνεται η πορεία των δανείων σε εκατομμύρια ευρώ προς τα νοικοκυριά της χώρας μας από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI) κατά τα έτη 2003 με 2007 σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος, τόσο στο σύνολο τους, όσο και ανά κατηγορία στεγαστικών δανείων και καταναλωτικής πίστης.

Συγκεκριμένα, συγκρίνοντας τα υπόλοιπα των δανείων των νοικοκυριών της χώρας μας στο σύνολο τους μεταξύ Δεκεμβρίου του 2003 και Δεκεμβρίου του 2006 παρατηρούμε μία αύξηση 99,6%, δηλαδή από 40198,8 εκατ. ευρώ σε 80236,6, με ετήσια μέση αύξηση 28,9% περίπου.

Ειδικά στα στεγαστικά δάνεια το ποσοστό της αύξησης αυτής μεταξύ 2003 και 2006 ανέρχεται στο 97,9%, ενώ στην καταναλωτική πίστη στο 106,3% με τα καταναλωτικά δάνεια να σημειώνουν αύξηση ύψους 189% (από 6187,2 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2003 σε 17880,6 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2006) και τις πιστωτικές κάρτες 24%.

Η αυξητική αυτή τάση ποσοστιαία είναι μεγαλύτερη μεταξύ των ετών 2003 με 2005, ενώ από το 2005 κι έπειτα η αυξητική πορεία συνεχίζεται αλλά με μικρότερο βαθμό. Αν για παράδειγμα συγκρίνουμε τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουμε στη διάθεση μας, μεταξύ δηλαδή Οκτωβρίου 2007 με Οκτώβριο 2006 παρατηρούμε ότι στο σύνολο τους τα δάνεια των ιδιωτών στην χώρα μας αυξήθηκαν από 76.691 εκατ. ευρώ σε 94.051 αύξηση δηλαδή ύψους 22,6% περίπου, η οποία στην περίπτωση των στεγαστικών δανείων φτάνει το 22,3%, στο σύνολο της καταναλωτικής πίστης το 21,8%, ενώ στα καταναλωτικά δάνεια (εκτός πιστωτικών καρτών) το 29,14%, ενώ οι αντίστοιχες αυξήσεις το διάστημα Δεκεμβρίου 2005 με Δεκέμβριο του 2006 ανέρχονται σε 25,3% στο σύνολο των δανείων, 25,8% στα στεγαστικά δάνεια και 23,9% και 33,6% στην καταναλωτική πίστη και τα καταναλωτικά δάνεια αντίστοιχα.

Πίνακας IV.17. ΔΑΝΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΓΧΩΡΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΓΧΩΡΙΑ ΝΧΙ

Table IV.17. DOMESTIC MFI LOANS TO DOMESTIC HOUSEHOLDS BY LOAN TYPE

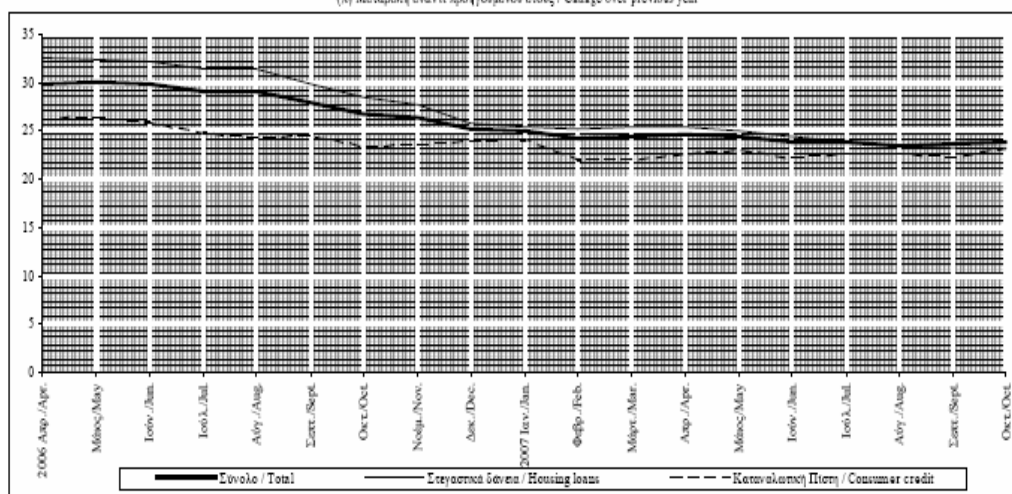
Τέλος Περίοδος End of Period	Σύνολο Total			Στατιστικά δάνεια Housing loans			Καταναλωτική Πίστη Consumer credit			Λοιπά Other		
	Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(%) Μεταβ(1) Δεκεμβρίου December	Change (1) Προηγούμεν. έτους Previous year	Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(%) Μεταβ(1) Δεκεμβρίου December	Change (1) Προηγούμεν. έτους Previous year	Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(%) Μεταβ(1) Δεκεμβρίου December	Change (1) Προηγούμεν. έτους Previous year	Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(%) Μεταβ(2) Δεκεμβρίου December	Change (2) Προηγούμεν. έτους Previous year
	2003	40198,8	28,5	28,5	26534,2	26,2	26,2	12409,6	27,5	27,5	1255,0	142,2
2004	51635,4	30,2	30,2	33126,8	27,3	27,3	17053,8	37,9	37,9	1454,8	16,0	16,0
2005	65698,2	31,4	31,4	43199,4	33,5	33,5	20850,0	28,7	28,7	1648,8	13,5	13,5
2006	80216,6	25,3	25,3	52502,5	25,8	25,8	25599,2	23,9	23,9	2134,9	30,2	30,2
2006 II	72063,1	11,8	30,0	46929,0	12,0	32,3	23275,7	11,4	25,9	1858,4	12,9	25,2
III	75492,5	17,8	28,1	49140,0	18,2	29,9	24394,4	17,0	24,4	1958,1	19,1	26,6
IV	80216,6	25,3	25,3	52502,5	25,8	25,8	25599,2	23,9	23,9	2134,9	30,2	30,2
2007 I	84995,2	5,0	24,5	56200,1	5,5	25,5	26572,7	4,0	22,0	2222,4	4,2	30,8
II	88702,2	10,6	24,0	58156,5	10,7	24,5	28101,5	9,9	22,2	2444,2	15,8	33,6
III	92546,0	16,3	23,6	60119,2	15,7	23,3	29466,4	15,4	22,1	2960,4	41,1	54,1
2006 Απρ./Apr.	70648,3	7,0	30,0	46612,7	7,2	32,6	22344,3	6,9	26,3	1691,3	2,8	12,3
Μάιος/May	71104,8	9,1	30,2	46539,5	9,2	32,5	22815,5	9,1	26,5	1749,8	6,3	19,8
Ιουν./Jun.	72063,1	11,8	30,0	46929,0	12,0	32,3	23275,7	11,4	25,9	1858,4	12,9	25,2
Ιουλ./Jul.	73617,3	14,0	29,2	48165,4	14,5	31,5	23610,7	13,0	24,7	1861,2	13,2	27,4
Αύγ./Aug.	73997,4	15,7	29,1	48138,4	16,2	31,5	23956,0	14,7	24,3	1903,0	15,7	28,9
Σεπτ./Sept.	75492,5	17,8	28,1	49140,0	18,2	29,9	24394,4	17,0	24,4	1958,1	19,1	26,6
Οκτ./Oct.	76691,0	19,4	26,9	49923,5	19,6	28,5	24709,6	18,6	23,3	2057,9	25,3	31,8
Νοέμ./Nov.	78032,1	22,0	26,4	50672,3	22,3	27,7	25283,7	21,2	23,5	2076,1	26,5	31,4
Δεκ./Dec.	80216,6	25,3	25,3	52502,5	25,8	25,8	25599,2	23,9	23,9	2134,9	30,2	30,2
2007 Ιαν./Jan.	81528,5	1,3	25,1	53517,4	1,4	25,5	25881,3	1,1	24,1	2129,8	-0,2	28,0
Φεβρ./Feb.	82907,5	2,7	24,2	54619,9	3,0	25,2	26114,4	2,0	21,9	2173,2	1,9	27,7
Μάρτ./Mar.	84995,2	5,0	24,5	56200,1	5,5	25,5	26572,7	4,0	22,0	2222,4	4,2	30,8
Απρ./Apr.	86470,9	6,5	24,7	57218,4	6,9	25,5	27071,9	5,9	22,6	2180,6	2,3	29,6
Μάιος/May	88187,7	8,4	24,4	58277,3	8,5	25,0	27714,2	8,3	23,0	2196,2	4,2	27,7
Ιουν./Jun.	88702,2	10,6	24,0	58156,5	10,7	24,5	28101,5	9,9	22,2	2444,2	15,8	33,6
Ιουλ./Jul.	89368,0	12,7	23,9	58169,6	12,7	23,8	28596,5	11,8	22,5	2601,9	23,3	41,8
Αύγ./Aug.	90755,6	14,2	23,6	59067,4	14,0	23,5	29055,8	13,6	22,6	2632,4	25,7	41,4
Σεπτ./Sept.	92546,0	16,3	23,6	60119,2	15,7	23,3	29466,4	15,4	22,1	2960,4	41,1	54,1
Οκτ./Oct.	94051,0	18,0	23,8	61052,5	17,3	23,4	30101,9	17,9	23,1	2896,6	39,5	45,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος / Source: Bank of Greece.

(1) Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη τα τιλοποιημένα δάνεια καθώς και οι διαγραφές δανείων/ Rates of change are calculated taking into account securitised loans as well as loan write-offs.

(2) Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι διαγραφές δανείων/ Rates of change are calculated taking into account loan write-offs.

(%) Μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους / Change over previous year

Πίνακας IV.19. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΕΓΧΩΡΙΑ ΝΧΙ

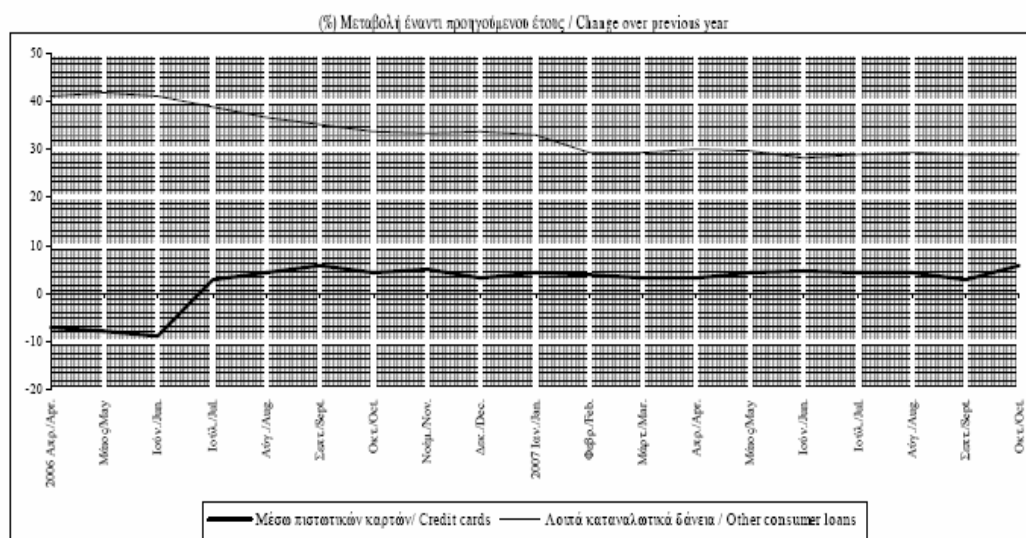
Table IV.19. BREAKDOWN OF DOMESTIC MFI CONSUMER CREDIT BY TYPE OF LOANS

Τέλος Περιόδου End of Period	Σύνολο Total			Μέσω πιστωτικών καρτών Credit cards			Λοιπά καταναλωτικά δάνεια (1) Other consumer loans (1)			Τελοποιημένα καταναλωτικά δάνεια (2) Securitized (2) consumer loans
	Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(% Μεταβ./ Change)		Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(% Μεταβ./ Change)		Υπόλοιπο (εκατ. ευρώ) Outstanding Balances (million euros)	(% Μεταβ./ Change)		
		Δεκεμβρίου December	Προηγ. έτος Previous year		Δεκεμβρίου December	Προηγ. έτος Previous year		Δεκεμβρίου December	Προηγ. έτος Previous year	
2003	12409,6	27,2	27,2	6222,4	25,5	25,5	6187,2	28,9	28,9	-
2004	17053,8	37,4	37,4	7665,4	23,2	23,2	9388,4	51,7	51,7	-
2005	20850,0	22,3	22,3	7470,4	-2,5	-2,5	13379,6	42,5	42,5	975,1
2006	25599,2	22,8	22,8	7718,6	3,3	3,3	17880,6	33,6	33,6	997,4
2006 II	23275,7	11,6	20,1	7436,4	-0,5	-9,1	15839,3	18,4	41,3	944,1
III	24394,4	17,0	24,3	7748,0	3,7	5,7	16646,4	24,4	35,3	1000,8
IV	25599,2	22,8	22,8	7718,6	3,3	3,3	17880,6	33,6	33,6	997,4
2007 I	26572,7	3,8	20,5	7655,6	-0,8	3,2	18917,1	5,8	29,3	972,2
II	28101,5	9,8	20,7	7776,4	0,7	4,6	20325,1	13,7	28,3	976,1
III	29466,4	15,1	20,8	7981,8	3,4	3,0	21484,6	20,2	29,1	974,2
2006 Απρ./Apr.	22144,3	7,2	20,5	7412,6	-0,8	-7,1	14931,7	11,6	41,3	949,8
Μάιος/May	22815,5	9,4	20,7	7411,9	-0,8	-8,0	15403,6	15,1	42,1	941,3
Ιούν./Jun.	23275,7	11,6	20,1	7436,4	-0,5	-9,1	15839,3	18,4	41,3	944,1
Ιουλ./Jul.	23610,7	13,2	24,9	7507,5	0,5	2,9	16103,2	20,4	38,8	961,2
Αύγ./Aug.	23956,0	14,9	24,5	7579,4	1,5	4,4	16376,6	22,4	36,7	986,3
Σεπτ./Sept.	24394,4	17,0	24,3	7748,0	3,7	5,7	16646,4	24,4	35,3	1000,8
Οκτ./Oct.	24709,6	18,5	23,1	7694,3	3,0	4,5	17015,3	27,2	33,8	1004,9
Νοέμ./Nov.	25283,7	21,3	23,3	7824,6	4,7	5,2	17459,1	30,5	33,5	1004,8
Δεκ./Dec.	25599,2	22,8	22,8	7718,6	3,3	3,3	17880,6	33,6	33,6	997,4
2007 Ιαν./Jan.	25881,3	1,1	23,0	7742,8	0,3	4,2	18138,5	1,4	33,2	990,6
Φεβρ./Feb.	26114,4	2,0	20,7	7691,0	-0,4	3,8	18423,4	3,0	29,5	987,9
Μάρτ./Mar.	26572,7	3,8	20,5	7655,6	-0,8	3,2	18917,1	5,8	29,3	972,2
Απρ./Apr.	27071,9	5,8	21,2	7662,7	-0,7	3,4	19409,2	8,5	30,0	969,2
Μάιος/May	27714,2	8,3	21,5	7741,1	0,3	4,4	19973,1	11,7	29,7	974,7
Ιούν./Jun.	28101,5	9,8	20,7	7776,4	0,7	4,6	20325,1	13,7	28,3	976,1
Ιουλ./Jul.	28596,5	11,7	21,1	7839,0	1,6	4,4	20757,5	16,1	28,9	972,1
Αύγ./Aug.	29055,8	13,5	21,3	7897,2	2,3	4,2	21158,6	18,3	29,2	975,7
Σεπτ./Sept.	29466,4	15,1	20,8	7981,8	3,4	3,0	21484,6	20,2	29,1	974,2
Οκτ./Oct.	30101,9	17,6	21,8	8128,2	5,3	5,6	21973,7	22,9	29,1	970,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος / Source: Bank of Greece.

(1) Περιλαμβάνονται τα καταναλωτικά δάνεια με δικαιολογητικά καθώς και τα προσωπικά δάνεια / Including loans against supporting documents and personal loans.

(2) Τα τελοποιημένα καταναλωτικά δάνεια αφορούν δάνεια μέσω πιστωτικών καρτών και δεν περιλαμβάνονται στο σύνολο των καταναλωτικών δανείων / Securitized consumer loans refer to loans through credit cards and they are not included in total consumer loans.

4. Παράγοντες αξιολόγησης Καταναλωτικών δανείων (5C)

Όπως έχει λεχθεί από τους ειδικούς υπάρχουν πέντε βασικοί παράγοντες που λαμβάνονται κυρίως υπόψιν στην αξιολόγηση των δανείων οι οποίοι είναι γνωστοί ως τα 5C από το αρχικό τους γράμμα στα αγγλικά. Οι παράγοντες αυτοί είναι ο *χαρακτήρας (Character)*, το *κεφάλαιο (Capital)*, οι *εγγυήσεις (Collateral)*, οι *συνθήκες που επικρατούν στην αγορά (Conditions)* και η *ικανότητα πληρωμής (Capacity)*. Ας αναλύσουμε όμως τον κάθε έναν από αυτούς τους παράγοντες ξεχωριστά.

Ο *χαρακτήρας* αναφέρεται στην προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του ατόμου που επιθυμεί να λάβει το δάνειο, τα ιδιαίτερα στοιχεία του χαρακτήρα του δηλαδή όσον αφορά τη συνέπεια, την τιμιότητα, την ειλικρίνεια, την ακεραιότητα και την υπευθυνότητα του. Οι τράπεζες όπως είναι λογικό βλέπουν θετικά τη χορήγηση δανείων σε άτομα που έχουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, δεδομένου ότι ο χαρακτήρας τους υποδηλώνει ότι έχουν σκοπό να αποπληρώσουν το δάνειο. Για να διαμορφώσουν άποψη σχετικά με τον χαρακτήρα του ατόμου τα πιστωτικά ιδρύματα παρατηρούν τη συμπεριφορά του σε δάνεια που έχει πάρει κατά το παρελθόν. Στην περίπτωση των επιχειρήσεων συνήθως οι τράπεζες διεξάγουν έρευνα στους πελάτες, τους προμηθευτές και τους συνεργάτες της εταιρίας για να διαμορφώσουν άποψη σχετικά με τον χαρακτήρα της, αλλά όπως εύλογα καταλαβαίνουμε κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό στην περίπτωση των καταναλωτικών δανείων (K.J.Thygerson 1995).

Το *κεφάλαιο* αφορά τη γενικότερη χρηματοοικονομική κατάσταση του δανειζόμενου, τα χρήματα δηλαδή που έχει στη διάθεση του. Για τη συλλογή πληροφοριών γι'αυτόν τον παράγοντα οι τράπεζες καταφεύγουν κυρίως στις καταθέσεις του δανειζόμενου.

Ο παράγοντας *εγγυήσεις* μπορεί να έχει τη μορφή ακινήτου, όπως για παράδειγμα κάποιο σπίτι ή κατάστημα που έχει στο όνομα του ο καταναλωτής, αλλά και τη μορφή χρεογράφου, όπως ομόλογα ή μετοχές που έχει στη διάθεση του. Συνήθως αφορά περιουσιακά στοιχεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εξόφληση του δανείου όταν δεν υπάρχουν χρήματα. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να είναι και τα αγαθά για την αγορά των οποίων χορηγείται το δάνειο, όπως για παράδειγμα το ακίνητο στην περίπτωση του στεγαστικού δανείου. Σε πολλές περιπτώσεις όμως καταναλωτικών δανείων ως εγγυητής χρησιμοποιείται και ένα τρίτο άτομο πέρα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, το οποίο θεωρείται φερέγγυο. Οι εγγυήσεις μειώνουν τον

κίνδυνο από την πλευρά των τραπεζών σε περίπτωση μη αποπληρωμής του δανείου από τον δανειολήπτη.

Οι *εξωτερικές συνθήκες* αφορούν εξωγενείς παράγοντες, όπως η κατάσταση στην οικονομία, οι αλλαγές στην φορολογία, η αύξηση των τιμών και το επίπεδο των πραγματικών μισθών, οι εργατικές συνθήκες, οι εξελίξεις στον κλάδο στον οποίο εργάζεται ο πελάτης και γενικότερα συνθήκες οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τη δυνατότητα αποπληρωμής του δανείου από τον δανειολήπτη. Και ο παράγοντας αυτός είναι εξαιρετικά σημαντικός, γιατί όπως μπορούμε να συμπεράνουμε μία αύξηση του Φ.Π.Α. για παράδειγμα, όπως αυτή που αναμένεται να συντελεστεί στην χώρα μας, αυξάνει τις τιμές των προϊόντων, ενώ παράλληλα μειώνει την αγοραστική δύναμη των μισθών των εργαζομένων αυξάνοντας στην ουσία τα έξοδα τους, γεγονός που συμβάλλει στην επιδείνωση της θέσης του καταναλωτή απέναντι στις δανειακές του υποχρεώσεις.

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό παράγοντα αποτελεί η *ικανότητα πληρωμής*. Αναφέρεται στην οικονομική κατάσταση του δανειζόμενου όπως αυτή αποτυπώνεται κυρίως στη φορολογική του δήλωση, όχι μόνο της τρέχουσας χρονιάς, αλλά και των προηγούμενων. Στο σημείο αυτό η τράπεζα συνήθως λαμβάνει υπόψη και τον χρόνο παραμονής του δανειολήπτη στην υπάρχουσα εργασία, καθώς και τη γενικότερη προϋπηρεσία του, τον τύπο του επαγγέλματος του, αν το επάγγελμα ενέχει μονιμότητα ή όχι και μία σειρά από άλλους παράγοντες. Επίσης λαμβάνονται υπόψη και τα υπάρχοντα δάνεια και υποχρεώσεις που πιθανόν να έχει ήδη ο δανειζόμενος.

Με βάση τους παραπάνω παράγοντες αναγνωρίζουμε ότι από πλευράς πελατών δανείων κερδισμένοι είναι οι έχοντες υψηλά οικογενειακά εισοδήματα, καθώς και κινητή ή ακίνητη περιουσία, αφού για τη δική τους περίπτωση οι επισφάλειες περιορίζονται σημαντικά, όπως επίσης και οι καλοπληρωτές, οι οποίοι μπορεί να επιβραβευτούν από τους πιστωτές τους, με μείωση του επιτοκίου όταν είναι συνεπείς στις δόσεις τους.

5. Διασφάλιση- Αξιολόγηση Καταναλωτικών Δανείων

Στην ανάλυση των επιτοκίων των καταναλωτικών δανείων διαπιστώσαμε εκτός των άλλων, ότι το επιτόκιο δανεισμού είναι μικρότερο στις περιπτώσεις που ο δανειολήπτης προσφέρει κάποιες εξασφαλίσεις. Δεδομένου ότι τα καταναλωτικά δάνεια ενέχουν και το στοιχείο του κινδύνου ο οποίος προέρχεται από την πιθανότητα

μη αποπληρωμής τους, οι τράπεζες καταφεύγουν συχνά στη διασφάλιση τους, όπου είναι αυτό δυνατό. Ας εξηγήσουμε όμως αναλυτικότερα αυτές τις εξασφαλίσεις παραθέτοντας τους συνήθεις τρόπους με τους οποίους συντελούνται:

➤ Με *υποθήκη ακίνητα* που βρίσκονται στην ιδιοκτησία του δανειοδοτούμενου ή τρίτου. Η εγγραφή υποθήκης γίνεται για ποσό ίσο με το ύψος του δανείου προσαυξημένο κατά ένα ποσοστό (στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας 25%), πλέον τόκων και λοιπών εξόδων. Σε περίπτωση διασφάλισης δανείου μέσω παροχής περισσότερων του ενός ακινήτων από τον δανειοδοτούμενο είναι στην ευχέρεια της τράπεζας να επιλέξει σε ποιο ακίνητο θα διασφαλισθεί το δάνειο και όπως είναι φυσικό συνήθως επιλέγονται ακίνητα με το μικρότερο δυνατό κίνδυνο μείωσης της αξίας τους. Συνήθως τα ακίνητα πρέπει να είναι ασφαλισμένα, ώστε να παρέχεται πλήρης κάλυψη, εφόσον διατρέχουν κινδύνους οι οποίοι ασφαρίζονται.

➤ Με σύσταση *ενεχύρου*, όπου αυτό είναι εφικτό. Ως διασφάλιση μπορεί να ληφθεί η ενεχυρίαση καταθέσεων, τίτλων Δημοσίου, αμοιβαίων κεφαλαίων, ομολόγων κ.α.

➤ Με *εξουσιοδότηση είσπραξης μισθού*. Για τον υπολογισμό της δυνατότητας είσπραξης από τον μισθό για την κάλυψη της δόσης δανείου καταναλωτικής πίστης λαμβάνεται υπόψη συνήθως το ¼ των καθαρών μηνιαίων αποδοχών του πελάτη ή του εγγυητή. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει βέβαια ο δανειοδοτούμενος να μεταφέρει την μισθοδοσία του στην τράπεζα από την οποία λαμβάνει δάνειο. Όταν λαμβάνεται υπόψη ως κάλυμμα η μισθοδοσία του πελάτη για να μειωθεί ο πιστωτικός κίνδυνος του δανείου, υπογράφονται από τον δανειολήπτη ή τον εγγυητή υποδείγματα ανέκκλητης εντολής και εξουσιοδότησης είσπραξης και όχι οποιαδήποτε πράξη εκχώρησης, αφού δεν επιτρέπεται από τον νόμο η εκχώρηση οποιουδήποτε ποσού από το μισθό του εργαζομένου για τη διασφάλιση δανείου. Η εξουσιοδότηση αυτή ενεργοποιείται σε συνεργασία με τον νομικό σύμβουλο του καταστήματος μόνο σε περίπτωση που ο δανειολήπτης δεν ανταποκρίνεται στην εξόφληση των δόσεων του δανείου και εφόσον σύμφωνα με την εξουσιοδότηση έχει προβλεφθεί δυνατότητα να ενημερώνεται ο εργοδότης του ώστε να μην προσκρούει η ενέργεια αυτή στα προσωπικά δεδομένα.

➤ Με *προσωπική εγγύηση* του ενδιαφερομένου ανάλογα με το ύψος του δανείου. Στην περίπτωση αυτή δεν λαμβάνεται καμία διασφάλιση, αλλά για την ομαλή αποπληρωμή λαμβάνεται υπόψη η οικονομική επιφάνεια, το ήθος, η φερεγγυότητα

και το ιστορικό του δανειολήπτη (Α.Τ.Ε. Βασικό Πρόγραμμα Δανείων Καταναλωτικής Πίστης).

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου και των τρόπων μέτρησης του κρίναμε απαραίτητο να επεξηγήσουμε τι εννοούμε εξασφαλίσεις από πλευράς δανειολήπτη. Ο λόγος για τον οποίο τα τραπεζικά ιδρύματα δίνουν τόση σημασία στις διασφαλίσεις αυτές επιβραβεύοντας τους πελάτες τους με χαμηλότερα επιτόκια διαφαίνεται κυρίως μέσα από την σημασία του πιστωτικού κινδύνου και των παραγόντων που τον επηρεάζουν, στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικότερα στην ανάλυση του κεφαλαίου που ακολουθεί.

Γ. ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Αναφερόμενοι στον πιστωτικό κίνδυνο εννοούμε τη μεταβολή της καθαρής θέσης της τράπεζας λόγω μη εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων των αντισυμβαλλομένων με τους οποίους έχει προβεί σε συμφωνία. Ο κίνδυνος αυτός διαχωρίζεται στον *κίνδυνο αντισυμβαλλομένου* και στον *κίνδυνο προϊόντος*. Ο πρώτος αφορά την προθυμία του συναλλασσόμενου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του απέναντι στην τράπεζα, ενώ ο δεύτερος συνδέεται με το ύψος της ενδεχόμενης ζημίας στην οποία εκτίθεται η τράπεζα στην περίπτωση που ο αντισυμβαλλόμενος δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις συμβατικές του υποχρεώσεις.

Ειδικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο πιστωτικός κίνδυνος περιλαμβάνει τον *κίνδυνο αθέτησης*, που αφορά την πιθανότητα ο δανειζόμενος να αθετήσει τις υποχρεώσεις του προς την τράπεζα, τον *κίνδυνο ανάκτησης* σε περίπτωση πτώχευσης, του ποσοστού δηλαδή από το συνολικό ποσό που θα εισπράξει η τράπεζα σε περίπτωση πτώχευσης του πιστούχου και τον κίνδυνο που προέρχεται από την αύξηση του περιθωρίου των επιτοκίων, ο οποίος οδηγεί στη μείωση της λογιστικής αξίας του χρέους και στη μεταβολή της πιστοληπτικής ικανότητας του πιστούχου.

Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να προέλθει από εξωγενείς παράγοντες, όπως οι γενικότερες οικονομικές συνθήκες, αλλά και από ενδογενείς παράγοντες, όπως αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας ενός πιστωτικού ιδρύματος. Τα πιστωτικά ιδρύματα προβαίνουν σε αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας κάθε δανειζόμενου προκειμένου να εξακριβώσουν την ικανότητα αποπληρωμής κάθε δανείου, έτσι ώστε να είναι σε θέση να περιορίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τον κίνδυνο αυτό.

Στην ανάλυση που ακολουθεί παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους απαιτείται η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου, οι μεθοδολογίες εκτίμησης τους, καθώς και τα προβλήματα εφαρμογής της πιστωτικής πολιτικής.

1. Λόγοι Διαχείρισης Πιστωτικού Κινδύνου

Οι απαιτήσεις της επιτροπής βασιλείας II, που επιτάσσουν τη δημιουργία συστημάτων πιστωτικής κατάταξης από την πλευρά των τραπεζών για τον

προσδιορισμό και την μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου, καθώς και η ανάγκη για όσο το δυνατόν λιγότερη έκθεση σε κίνδυνο από πλευράς των τραπεζικών ιδρυμάτων με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση της κερδοφορίας τους, αποτελούν μερικούς από τους παράγοντες που καθιστούν πρωταρχική προτεραιότητα από πλευράς χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου που απορρέει από τον δανεισμό των χρημάτων τους, βάση αντικειμενικών μεθοδολογιών. Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά κάθε έναν από τους προαναφερθείσας λόγους.

Βασιλεία II

Η επιτροπή βασιλείας ιδρύθηκε το 1974 με κεντρικό άξονα δραστηριότητας τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, δίνοντας κάποιες κατευθυντήριες γραμμές. Το 1999 η επιτροπή κατέθεσε τη δεύτερη της πρόταση που είναι γνωστή ως Βασιλεία II. Πρόκειται για μία προσέγγιση βασιζόμενη σε τρεις πυλώνες, με σκοπό την επίτευξη της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι πυλώνες αυτοί είναι:

α) Έμφαση στις *κεφαλαιακές απαιτήσεις*, που περιλαμβάνουν το σύστημα διαχείρισης κινδύνων, χρησιμοποιώντας ποσοτικές μεθόδους για υπολογισμό τους. Ειδικότερα, ο πρώτος πυλώνας απαιτεί ο λόγος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων προς το γινόμενο του σταθμισμένου ενεργητικού να είναι μεγαλύτερο ή ίσο με τον συντελεστή κεφαλαιακής επάρκειας, ο οποίος ανέρχεται στο 8%. Δηλαδή, το κεφάλαιο της τράπεζας να είναι τουλάχιστον ίσο προς το 8% των συνολικών στοιχείων του ενεργητικού, μετά την εφαρμογή των συντελεστών στάθμισης έναντι των κινδύνων. Αναφερόμενοι στο σύνολο των κινδύνων εννοούμε το άθροισμα του πιστωτικού κινδύνου, του κινδύνου αγοράς και του λειτουργικού κινδύνου. Για πρώτη φορά το ύψος των Ιδίων Κεφαλαίων συνδέεται με τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο για την αντιμετώπιση του οποίου καθιερώνεται ο συντελεστής φερεγγυότητας.

Έτσι λοιπόν τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να διατηρούν μονίμως το συντελεστή φερεγγυότητας σε ύψος όχι κατώτερο του 8%. Σε περίπτωση που ο συντελεστής αυτός κατέβει κάτω από αυτό το ύψος η Τράπεζα της Ελλάδος μεριμνά ώστε να τον επαναφέρει στο ελάχιστο όριο το γρηγορότερο δυνατό.

Σύμφωνα με την βασιλεία II για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων απαιτούνται αλλαγές στην μέτρηση των κινδύνων. Ειδικότερα, για τον

υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου απαιτούνται μέθοδοι αυξημένης πολυπλοκότητας, όπως η τυποποιημένη προσέγγιση (standardized approach) και τα εσωτερικά μοντέλα ή εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης κινδύνου (internal ratings based approach).

Η τυποποιημένη προσέγγιση στηρίζεται στην εφαρμογή τυποποιημένων σταθμισμένων δεικτών κεφαλαίου. Τα βάρη των συντελεστών καθορίζονται από την κατηγορία του δανειστή: χώρα, τράπεζα, εταιρία, ή πελάτες λιανικής και επίσης λαμβάνουν υπόψη τον κίνδυνο. Συγκεκριμένα στη μέθοδο αυτή έχουν προστεθεί συντελεστές στάθμισης πιστωτικού κινδύνου, οι οποίοι καθορίζονται μέσω της χρήσης των εκτιμήσεων της πιστοληπτικής ικανότητας των αντισυμβαλλομένων από εξωτερικούς οίκους αξιολόγησης.

Χρησιμοποιώντας την προσέγγιση εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης πιστωτικού κινδύνου οι τράπεζες θα επιτρέπεται να χρησιμοποιούν δικούς τους εσωτερικούς υπολογισμούς, που αφορούν την πιστοληπτική ικανότητα των δανειστών τους. Για να επιτραπεί στα τραπεζικά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν αυτή τη μέθοδο θα πρέπει να διαθέτουν κάποιες «ελάχιστες απαιτήσεις» ανταγωνιστικότητας και ελέγχου, ώστε να είναι ικανά να οδηγηθούν στις απαιτούμενες πιστωτικές αξιολογήσεις. Η εφαρμογή των συστημάτων αυτών γίνεται με δύο μεθόδους. Η πρώτη αφορά την ιδρυτική προσέγγιση (foundation approach) και στηρίζεται σε παραμέτρους που μεταφέρονται από την τυποποιημένη προσέγγιση κι όχι σε εκτιμήσεις στις οποίες καταλήγει το ίδιο το τραπεζικό ίδρυμα. Η δεύτερη μέθοδος αποτελεί την προηγμένη προσέγγιση και επιτρέπει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τα τραπεζικά ιδρύματα να χρησιμοποιούν τις δικές τους εκτιμήσεις για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Η μέθοδος εσωτερικών συστημάτων βασίζεται σε 4 παραμέτρους που είναι η πιθανότητα αθέτησης (probability of default), η αναμενόμενη απώλεια (loss given default), το ποσό του κινδύνου σε περίπτωση αθέτησης και η διάρκεια της πίστωσης. Το μέγεθος του πιστωτικού κινδύνου στην μέθοδο αυτή αποτελεί μία συνάρτηση των παραπάνω παραμέτρων. Για τον σκοπό αυτό, τόσο τα τραπεζικά ιδρύματα, όσο και οι εποπτικοί φορείς θα πρέπει να αναπτύξουν προηγμένα συστήματα και μεθόδους αξιολόγησης των παραμέτρων αυτών (Katz E.M. 2001).

β) *Ο ρόλος των εποπτικών φορέων.* Ο δεύτερος πυλώνας, που αφορά την εποπτεία περιλαμβάνει την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τον προσδιορισμό του ρόλου του

εποπτικού φορέα, καθώς και ποιοτικές απαιτήσεις για τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων. Στην ουσία ο εποπτικός φορέας πρέπει να διασφαλίσει ότι η κεφαλαιακή θέση των τραπεζών συμφωνεί με τους κινδύνους, ότι δηλαδή τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν διεξάγει εσωτερικές διαδικασίες για να πετύχουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις σε σχέση με τον κίνδυνο, καθώς και να παρέμβει εγκαίρως σε περίπτωση που αυτό δεν τηρείται. Στην ουσία λοιπόν ο πυλώνας αυτός περιλαμβάνει τέσσερις βασικές αρχές:

- Οι τράπεζες απαιτείται να έχουν διαδικασίες αξιολόγησης του κεφαλαίου τους σε σχέση με τους κινδύνους και στρατηγική συνεχούς τήρησης της ελάχιστης κεφαλαιακής απαίτησης
- Έλεγχο και αξιολόγηση αυτών των διαδικασιών από εποπτικό φορέα, ο οποίος σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης παρεμβαίνει
- Οι τράπεζες πρέπει να διατηρούν το κατάλληλο κεφαλαιακό απόθεμα, το οποίο αν απαιτείται επιβάλλει ο εποπτικός φορέας
- Ο εποπτικός φορέας πρέπει να επεμβαίνει εγκαίρως για να αποτρέπει την περίπτωση οι κεφαλαιακές απαιτήσεις να πέσουν κάτω από το ελάχιστο όριο.

γ) Η *διαφάνεια της αγοράς* που περιλαμβάνει *απαιτήσεις γνωστοποίησης πληροφοριών*, ώστε η αγορά να σχηματίζει εικόνα σχετικά με τον κίνδυνο και την διαχείριση του από την τράπεζα, στην ουσία δηλαδή επιζητά την διαφάνεια. Ο τρίτος πυλώνας απαιτεί γνωστοποιήσεις στόχων και πολιτικών διαχείρισης κινδύνου ανά τύπο κινδύνου συμπεριλαμβανομένου, στρατηγικών και πολιτικών, δομή και οργάνωση διαχείρισης κινδύνων, συστήματα διαχείρισης και μέτρησης κινδύνων, στρατηγικές ελέγχου και άμβλυνσης κινδύνου και διαδικασίες παρακολούθησης αποτελεσματικότητας στρατηγικών άμβλυνσης κινδύνου. Η διαδικασία αυτή απαιτεί την τακτική αξιολόγηση για την επάρκεια, ορθότητα και συχνότητα έκδοσης γνωστοποιήσεων (Χατζηκωνσταντής Λ. 2004).

Ειδικότερα, το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II επιδιώκει να συμπεριλάβει τη χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων, να θεσπίσει ενεργό ρόλο για τους εποπτικούς φορείς, να ληφθούν υπόψη συγκεκριμένοι τύποι δανείων και να ενθαρρύνει την σύγκλιση της διαχείρισης κινδύνων για εποπτικούς σκοπούς με τη διαχείριση κινδύνων για σκοπούς διοίκησης.

Απαιτείται λοιπόν οι τράπεζες να αξιολογούν το χαρτοφυλάκιο των προϊόντων τους μελετώντας την απόδοση τους ως προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια. Η νέα κεφαλαιακή αντιμετώπιση και η διαφάνεια θα επηρεάσουν τη δομή των προϊόντων με στόχο τη μείωση της αναμενόμενης ζημίας, ενώ θα πρέπει να προβαίνουν σε τιμολογήσεις με βάση τον κίνδυνο. Κρίνεται απαραίτητη επομένως η διοίκηση με βάση την κερδοφορία και τον κίνδυνο ανά πελάτη.

■ *Εξάλειψη της έλλειψης αποτελεσματικότητας για να παραμείνουν οι δανειστές ανταγωνιστικοί.*

Ένας συνδυασμός χειρόγραφων και λογισμικών πρακτικών χρησιμοποιούνται για την γρηγορότερη και λιγότερο ζημιογόνα εξυπηρέτηση των πελατών. Ο δανεισμός αποτελεί μία αρκετά περίπλοκη διαδικασία, γεγονός που κάνει τους δανειστές πολλές φορές να αδυνατούν να απαντήσουν γρήγορα στους πελάτες τους. Όταν η τράπεζα διαθέτει ένα σωστά οργανωμένο σύστημα διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου της τότε είναι σε θέση να ανταποκρίνεται γρηγορότερα στους πελάτες της και με μικρότερο κόστος.

■ *Μείωση του κόστους σε περίπτωση λανθασμένης παροχής δανείου.*

Οι τράπεζες χορηγούν δάνεια στους πελάτες τους με βάση κάποια κριτήρια, η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου προσδιορίζει τα κριτήρια αυτά ώστε να παρουσιάζονται όσο το δυνατόν λιγότερες επισφάλειες. Η λανθασμένη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου μπορεί να οδηγήσει ακόμη και στην πτώχευση της τράπεζας, γεγονός που με τη σειρά του οδηγεί σε οικονομικά προβλήματα στους εργαζομένους, τους καταθέτες, τις χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις και στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Για την αποφυγή αυτών των καταστάσεων απαιτείται η χρησιμοποίηση πρακτικών για την ορθή διαχείριση του κινδύνου.

■ *Αύξηση της κερδοφορίας των τραπεζών.*

Οι μεθοδολογίες διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου συμβάλλουν στην απόφαση των τραπεζών στη διατήρηση επαρκών διαθέσιμων κεφαλαίων για την μετρίαση του πιστωτικού κινδύνου, γεγονός που συνδέεται άμεσα με την κερδοφορία τους. Οι τράπεζες από την πλευρά τους θα πρέπει να αξιολογήσουν το χαρτοφυλάκιο των προϊόντων τους και να διοικούν με βάση τον κίνδυνο και την κερδοφορία ανά πελάτη.

■ *Ο περιορισμός της έκθεσης της τράπεζας σε κίνδυνο.*

Η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου διατηρώντας την έκθεση της τράπεζας στον κίνδυνο αυτό σε αποδεκτά όρια, στηρίζεται στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος πιστωτικού κινδύνου ανάλογα με την ανέχεια της τράπεζας, τη λειτουργία κάτω από ασφαλή πιστωτική διαδικασία, τη διατήρηση κατάλληλης πιστωτικής διαχείρισης και μέτρησης, την επιβεβαίωση κατάλληλων ελέγχων πιστωτικού κινδύνου και την ίδρυση του ρόλου των επιβλεπόντων (Morton Glantz 2002).

Γενικά κύριο στόχο λοιπόν των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελεί η βέλτιστη πιστωτική απόφαση. Αυτή εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως:

1. Ο πιστωτικός κίνδυνος, που αφορά την πιθανότητα ο δανειζόμενος να αποτύχει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του.
2. Η έκθεση της τράπεζας σε κίνδυνο, γεγονός που σχετίζεται με το ποσό που μπορεί να χάσει σε περίπτωση μη πληρωμής του δανειζόμενου.
3. Την απόδοση της συναλλαγής, η οποία είναι ανάλογη του κινδύνου, δηλαδή όσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος ενός δανείου, τόσο μεγαλύτερη θα πρέπει να είναι και η απόδοση του
4. Ο χρόνος ωρίμανσης του δανείου. Συνήθως όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια αποπληρωμής του δανείου, τόσο μεγαλύτερος και ο κίνδυνος μη αποπληρωμής του, γι' αυτό και συνήθως τα τραπεζικά ιδρύματα δεν προχωρούν στην παροχή μεγάλης διάρκειας σε χαμηλής πιστωτικής ποιότητας δανειζόμενους
5. Το κίνητρο συναλλαγής, τον λόγο δηλαδή για τον οποίο ο δανειζόμενος χρειάζεται το δάνειο. Οι ειδικοί συνήθως εξετάζουν αν ο λόγος για τον οποίο ο δανειζόμενος ζητάει την χορήγηση ταιριάζει με την οικονομική του κατάσταση.
6. Η μείωση του κινδύνου. Όταν θεωρείται ότι ο δανειζόμενος δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του δανείου, τότε είτε δεν του παρέχεται πίστωση, είτε γίνεται προσπάθεια για την μείωση του κινδύνου, συνήθως με τη χρησιμοποίηση ενεχύρου, ή κάποιου τρίτου εγγυητή (E.Banks, 1193).

Σε απάντηση προς όλες αυτές τις δυνάμεις, που απαιτούν την πληρέστερη και ακριβέστερη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου, οι ερευνητές και οι ακαδημαϊκοί οδηγήθηκαν στην ανάπτυξη περισσότερο εξειδικευμένων πιστωτικών μοντέλων, μεταφερόμενοι από την απλή ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου στην ανάπτυξη νέων και πιο εξειδικευμένων μετρήσεων του (E.I.Altman and A.Saunders, 1998).

2. Μεθοδολογίες Εκτίμησης Πιστωτικού Κινδύνου

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έρχονται καθημερινά αντιμέτωπα με το ερώτημα για το αν θα πρέπει να προχωρήσουν στην χορήγηση ενός δανείου ή όχι, κι αυτό γιατί η απάντηση στο ερώτημα αυτό επηρεάζει τον βαθμό έκθεσης τους στον πιστωτικό κίνδυνο. Η ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση δεδομένου ότι μία λάθος απόφαση μπορεί να στοιχίσει στο πιστωτικό ίδρυμα αρκετά χρήματα, ενώ μία σωστή μπορεί να συντελέσει στην αύξηση της κερδοφορίας του. Κάθε λοιπόν τραπεζικό ίδρυμα αναζητά ένα αξιόπιστο σύστημα για τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου.

Πριν 20 χρόνια περίπου οι περισσότερες τράπεζες στηρίζονταν αποκλειστικά στην υποκειμενική κρίση εκπαιδευμένων επαγγελματιών για την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου του υποψηφίου δανειζόμενου, στις μέρες μας όμως ευτυχώς στην αξιολόγηση αυτή έχουν εισέλθει πιο αξιόλογες όχι μόνο ποιοτικές, αλλά ποσοτικές μέθοδοι.

Στη διαδικασία αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου οι αξιολογητές ερευνούν παράγοντες που μπορεί να συμβάλλουν στην μη αποπληρωμή του δανείου. Οι παράγοντες αυτοί ποικίλουν και εξαρτώνται από τον τύπο του δανείου. Η απόφαση αυτή είναι εξαιρετικά δύσκολη εξαιτίας των πολλών παραγόντων που μπορεί να συντελέσουν στην αθέτηση των υποχρεώσεων του δανειζόμενου. Εξαιτίας αυτής της κατάστασης η πιθανότητα να γίνει λάθος στην πιστωτική αξιολόγηση ενός πελάτη είναι μεγάλη ακόμη κι αν η αξιολόγηση αυτή έγινε πολύ προσεκτικά.

Για την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου σε παγκόσμιο επίπεδο χρησιμοποιούνται μεγάλες εταιρείες όπως η Moody's και η Standard & Poor's οι οποίες έχουν αναπτύξει τα τελευταία χρόνια την πιστωτική ικανότητα όχι μόνο πολύ μεγάλων εταιρειών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και χωρών. Η μέτρηση τους βασίζεται κυρίως σε ανάλυση μακροχρόνιων στοιχείων και σε SWOT ανάλυση. Για την εκτίμηση όμως του πιστωτικού κινδύνου μικρών εταιρειών και καταναλωτών

οι τράπεζες χρησιμοποιούν συνήθως δικά τους μοντέλα προσαρμοσμένα ανάλογα με τις απαιτήσεις τους. Μερικές μεθοδολογίες οι οποίες χρησιμοποιούνται τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται στην επόμενη ενότητα:

D) Μέθοδος Πιστωτικής Βαθμολόγησης Credit Scoring

Με την έννοια credit scoring αναφερόμαστε σε όλες εκείνες τις μεθόδους μοντελοποίησης της πιστοληπτικής ικανότητας του πελάτη. Η μέθοδος αυτή, χρησιμοποιεί ως εργαλεία εκτίμησης του κινδύνου όσο γίνεται πιο αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία αντιπροσωπεύουν το σύνολο των πηγών πιστωτικού κινδύνου. Βασίζεται σε στατιστικά μοντέλα, εφόσον εφαρμόζεται καλύτερα σε ομοιογενή δείγματα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των καταναλωτικών δανείων και έχει τη δυνατότητα να εξυπηρετεί μεγάλο αριθμό πελατών με ταχύτερους ρυθμούς. Τα μοντέλα credit scoring δεν χρησιμοποιούνται μόνο για να παρθεί απόφαση για το αν θα χορηγηθεί κάποιο δάνειο ή όχι, αλλά και για τον προσδιορισμό του ύψους του δανείου αυτού.

Στην ουσία οι υποψήφιοι δανειολήπτες αξιολογούνται βάση μίας συγκεκριμένης κλίμακας, η οποία περιλαμβάνει μία σειρά κριτηρίων με διαφορετική βαρύτητα το κάθε ένα από αυτά. Τέτοια κριτήρια αποτελούν η ηλικία του πελάτη, η οικογενειακή του κατάσταση, το ιστορικό του, η επαγγελματική του κατάσταση και η διάρκεια άσκησης του επαγγέλματος του, το διαθέσιμο εισόδημα του (εισόδημα μείον δαπάνες διαβίωσης), όπως αυτό διαφαίνεται στο εκκαθαριστικό της εφορίας, η περιουσία του (ακίνητα, μηχανήματα, εξοπλισμός, μεταφορικά μέσα, χρεόγραφα κ.α.) πληροφορίες για την φερεγγυότητα του, οι δανειακές του υποχρεώσεις (ληξιπρόθεσμες οφειλές, τοκοχρεολυτικές δόσεις δανείων, λοιπές οφειλές σε τράπεζες) κ.α. Στις δανειακές υποχρεώσεις λαμβάνονται υπόψη και οι υποχρεώσεις που βαρύνουν τον πελάτη και τον ή την σύζυγο του λόγω της παροχής της εγγύησης του σε δάνεια τρίτων, εφόσον υπάρχουν καθυστερήσεις στις οφειλές αυτές ή όταν το εισόδημα του συμβάλει στην αποπληρωμή δανείου τρίτου.

Για την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας της παραπάνω μεθόδου παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί, περιγραφή και βαθμολόγηση των κριτηρίων αξιολόγησης καταναλωτών με τη μέθοδο credit scoring στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος.

A/A	Περιγραφή Κριτηρίων Ταξινόμησης	Βαθ/γία
1	<i>Πληροφορίες φερεγγυότητας μέσω δικτύου « Τειρεσίας»</i>	
	▪ Ατακτοποιήτα δυσμενή στοιχεία ή εξώδικος διακανονισμός ή απαγόρευση δημοσίευσης	-120
	▪ Τακτοποιημένα δυσμενή στοιχεία εντός της τελευταίας 5ετίας άνω των 1500€	-30
	▪ Τακτοποιημένα δυσμενή στοιχεία εντός της τελευταίας 5ετίας κάτω των 1500€	-10
	▪ Τακτοποιημένα δυσμενή στοιχεία που προέκυψαν πριν από την τελευταία 5ετία άνω των 1500€	-5
	▪ Τακτοποιημένα δυσμενή στοιχεία που προέκυψαν πριν από την τελευταία 5ετία κάτω των 1500€	0
	▪ Κανένα δυσμενές στοιχείο	8
2	<i>Δείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης</i> (συνολικές ετήσιες δανειακές υποχρεώσεις προς πρόβλεψη ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματος)χ100	
	▪ Μέχρι 30%	40
	▪ 30% - 45%	30
	▪ 45% - 60%	20
	▪ Πάνω από 60%	0
3	<i>Σχέση περιουσίας με συνολικό δανεισμό</i> (συνολική αγοραία αξία περιουσίας προς συνολικό ποσό πιστοδοτήσεων) χ 100	
	▪ Μέχρι 100%	0
	▪ 100% - 300%	10
	▪ Πάνω από 300%	20
4	<i>Οικογενειακή κατάσταση</i>	
	▪ Έγγαμος ή με παιδιά Άγαμος, Χήρος, Διαζευγμένος	10
	▪ Άγαμος, Χήρος, Διαζευγμένος	6
5	<i>Κατοικία</i>	
	▪ Ενοικίαση διαμερίσματος	0
	▪ Φιλοξενούμενος /η	2
	▪ Ιδιόκτητο διαμέρισμα	4
	▪ Ιδιόκτητη μονοκατοικία	5

6	<i>Ασφάλιση επιδεκτικών ασφάλισης στοιχείων</i>	
	▪ Καμία	0
	▪ Μερική	3
	▪ Ολική	5
7	<i>Ηλικία</i>	
	▪ Μέχρι 20 ετών	0
	▪ 21 – 30 ετών	6
	▪ 31 – 50 ετών	12
	▪ 51 – 60 ετών	8
	▪ πάνω από 60 ετών	0
8	<i>Ιστορικό Πελάτη (συναλλακτική τάξη) στην ΑΤΕ και σε άλλες τράπεζες</i>	
	▪ Κανένα δάνειο στο παρελθόν	10
	▪ Προηγούμενο δάνειο κανονικά αποπληρωμένο	30
	▪ Υπάρχον δάνειο χωρίς προβλήματα εξυπηρέτησης	18
	▪ Υπάρχον δάνειο με μία καθυστέρηση μέχρι δύο μήνες από τη λήξη του (εξοφλημένη ή ανεξόφλητη)	0
	▪ Εξοφλημένες καθυστερήσεις πέραν των δύο μηνών από τη λήξη τους	-10
	▪ Ανεξόφλητες καθυστερήσεις	-40
	▪ Πελάτης σε οριστική καθυστέρηση ή επισφάλεια	-300
9	<i>Διάρκεια άσκησης επαγγέλματος</i>	
	▪ Έως 1 χρόνο ή άνεργος	0
	▪ Έως 5 χρόνια	4
	▪ Έως 10 χρόνια	7
	▪ Πάνω από 10 χρόνια	10
	▪ Συνταξιούχος	3
10	<i>Επαγγελματική Κατάσταση</i>	
	▪ Άνεργος / Εποχιακή απασχόληση	0
	▪ Εισοδηματίας / Αγρότης	5
	▪ Μισθωτός πάνω από 5 χρόνια στον ίδιο εργοδότη/ Συνταξιούχος/ Δημόσιος Υπάλληλος	10

▪ Μισθωτός μέχρι 5 χρόνια στον ίδιο εργοδότη/ Ελεύθερος επαγγελματίας με ιδιόκτητη επαγγελματική στέγη	7
▪ Ελεύθερος επαγγελματίας με μισθωμένη επαγγελματική στέγη	5
Συνολική βαθμολογία (Μέγιστο 150 βαθμοί)	

Αξιίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση που υπάρχει εγγυητής, ο οποίος κατατάσσεται σε ανώτερη κλίμακα από αυτή του οφειλιτή, ο πιστωτικός κίνδυνος της πιστοδότησης υπολογίζεται με βάση την κλίμακα του εγγυητή (Εγκύκλιος Υπηρεσιακή ΑΤΕ).

Για τη λήψη αποφάσεων με βάση τη συγκεκριμένη μέθοδο επιλέγεται ένα συγκεκριμένο σημείο της βαθμολογικής κλίμακας, όπου ο πελάτης ο οποίος συγκεντρώνει μεγαλύτερο βαθμό εγκρίνεται το δάνειο του, ενώ στην περίπτωση που συγκεντρώσει μικρότερο βαθμό το δάνειο του απορρίπτεται ή εγκρίνεται κάποιο μικρότερο ποσό.

Στην εφαρμογή του μοντέλου αυτού αφήνονται περιθώρια και σε υποκειμενικούς παράγοντες, όπως η κρίση του αξιολογητή. Γι' αυτό, για τη σωστή αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου με τη μέθοδο της πιστωτικής βαθμολόγησης απαιτείται η εκπαίδευση του προσωπικού που παίρνει μέρος στη διαδικασία αυτή, όπως το προσωπικό που παίρνει συνεντεύξεις για τα δάνεια, οι διευθυντές των καταστημάτων κ.α, έτσι ώστε να παρέχει όσο το δυνατόν περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα. Ωστόσο το μοντέλο συναντάει σημαντικά προβλήματα σε ιδιαίζουσες περιπτώσεις όπου το στατιστικό μοντέλο αποτυγχάνει να καλύψει βασικές ιδιαιτερότητες του πιστούχου σε σχέση με τα ισχύοντα χαρακτηριστικά του τυπικού πληθυσμού.

II) Μέθοδος Βαθμολόγησης της Συμπεριφοράς Behavioral Scoring

Με τη μέθοδο αυτή αναφερόμαστε στη μελέτη της συμπεριφοράς του πελάτη. Για να είναι σε θέση οι τράπεζες να υπολογίσουν τα κέρδη τους από τη χορήγηση καταναλωτικών δανείων θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αξιολογούν την συμπεριφορά των πελατών τους, τόσο στο παρόν, όσο και για ένα χρονικό διάστημα, κυρίως μέχρι την αποπληρωμή του δανείου. Είναι απαραίτητο επομένως για τον

περιορισμό του πιστωτικού κινδύνου τα τραπεζικά ιδρύματα να μπορούν να προβλέψουν την μελλοντική συμπεριφορά των πελατών τους.

Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούνται κυρίως μοντέλα τα οποία υπολογίζουν τον κίνδυνο αθέτησης και παράλληλα είναι σε θέση να προβλέψουν και άλλες εκφάνσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς σχετικά με το δάνειο, όπως είναι η πρόωρη εξόφληση του. Ένα μοντέλο το οποίο χρησιμοποιείται είναι η αλυσίδα του Markov. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημάνουμε ότι η ακρίβεια και η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων των μοντέλων εξαρτάται κατά πολύ μεγάλο βαθμό από τον σωστό διαχωρισμό του πληθυσμού (σε επισφαλείς και μη επισφαλείς πελάτες στην περίπτωση μας).

Τα μοντέλα αυτά στηρίζονται στα χαρακτηριστικά της πρόσφατης συμπεριφοράς των υποψηφίων δανειοληπτών για να προβλέψουν τον κίνδυνο αυτοί να μην αντεπεξέλθουν στις δανειακές τους υποχρεώσεις στο μέλλον. Η μεθοδολογία η οποία ακολουθείται είναι παρόμοια με αυτή της μεθόδου πιστωτικής βαθμολόγησης.

Όπως λοιπόν στη μέθοδο πιστωτικής βαθμολόγησης, έτσι και εδώ στηρίζομαστε σε ένα δείγμα υπαρχόντων πελατών για τους οποίους έχει καταγραφεί η συμπεριφορά τους για ένα χρονικό διάστημα (συνήθως 6 με 12 μήνες) και με τη βοήθεια επιστημονικών τεχνικών αναδεικνύονται οι κυριότεροι παράγοντες που εξηγούν τη συγκεκριμένη συμπεριφορά, καθώς και το ειδικό βάρος για κάθε ένα από τα επίπεδα των παραγόντων αυτών. Τα χαρακτηριστικά τα οποία μελετούνται κατά το διάστημα αυτό αφορούν την πιστωτική συμπεριφορά του πελάτη και είναι: η ισορροπία μεταξύ του χρεωστικού και πιστωτικού υπολοίπου του, ο δείκτης «παράνομης» συμπεριφοράς (delinquent behavior), που αναφέρεται για παράδειγμα στο αριθμό των χαμένων και καθυστερημένων δόσεων, καθώς και των ημερών καθυστέρησης τους, στον βαθμό και τη συχνότητα υπέρβασης του πιστωτικού ορίου κ.α., καθώς και στη συμπεριφορά του αναλογικά με τη διαχείριση των χρημάτων του (όπως η συχνότητα χρησιμοποίησης πιστωτικής κάρτας για τις πληρωμές του σε σχέση με μετρητά). Η τελική βαθμολογία προκύπτει από το άθροισμα των επιμέρους ειδικών βαρών των χαρακτηριστικών αυτών. Όπως είναι φυσικό πελάτες με μικρότερο του έτους πιστωτικό παρελθόν, καθώς και εκείνοι με καθόλου δανειακό παρελθόν βαθμολογούνται βάση διαφορετικού πίνακα κατάταξης.

Έπειτα από αυτή την περίοδο μελέτης ο πελάτης αξιολογείται για το αν θεωρείται «καλός» ή «κακός» πιστοληπτικά, με άλλα λόγια για το αν η συμπεριφορά

του ενδείκνυται ή όχι να του χορηγηθεί δάνειο. Συνήθως «κακός» θεωρείται ο πελάτης ο οποίος υπερβαίνει τις 90 μέρες καθυστέρησης της πληρωμής. Η κατηγορία των πελατών που υπολογίζονται μεταξύ 30- 90 μέρες υπερημερία, είναι επίσης πιθανό να μην τους εγκριθεί δάνειο ή να τους εγκριθεί μικρότερο ποσό ανάλογα με την πολιτική του πιστωτικού ιδρύματος, δεδομένου ότι θεωρείται πως τείνουν να γίνουν και αυτοί «κακοί» πελάτες (L.C Tomas, J. Ho, W.T. Sherer).

III) Εσωτερικά Συστήματα Πιστωτικής Κατάταξης των Πελατών

Για την κάλυψη των αναγκών προσαρμογής των ελληνικών τραπεζών στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας σύμφωνα με τη Βασιλεία II καθορίστηκαν από τις τράπεζες εσωτερικά συστήματα πιστωτικής κατάταξης των πελατών τους με βάση τον πιστωτικό κίνδυνο. Τα συστήματα αυτά προσαρμόζονται σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε τράπεζας, η οποία προσαρμογή εξαρτάται κυρίως από τους καταναλωτές στους οποίους απευθύνεται. Ενδεικτικά ακολούθως παραθέτουμε δύο εσωτερικά συστήματα πιστωτικής κατάταξης των πελατών της Αγροτικής τράπεζας της Ελλάδος και της τράπεζας Πειραιώς.

Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος

Στην περίπτωση της *Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος* εφαρμόζεται η ακόλουθη μεθοδολογία. Αρχικά γίνεται η κατάταξη των πελατών σύμφωνα με τους πίνακες που έχει ορίσει η τράπεζα. Στην περίπτωση της Αγροτικής τράπεζας γίνεται βαθμολόγηση αγροτών, ιδιωτών, διαβάθμιση επιχειρήσεων και μεσαίων επιχειρήσεων. Γενικά στις περισσότερες τράπεζες υπάρχει ο διαχωρισμός μεταξύ ιδιωτών και επιχειρήσεων. Έτσι λοιπόν καθορίζονται:

- ✓ Η κλίμακα κατάταξης
- ✓ Το εύρος της βαθμολογίας την οποία πρέπει να συγκεντρώνει ο κάθε πελάτης της αντίστοιχης κατηγορίας με βάση τα κριτήρια και τη βαρύτητα τους και
- ✓ Ο Συντελεστής Επικινδυνότητας του Αντισυμβαλλομένου (ΣΕΑ).

Ο κίνδυνος του αντισυμβαλλομένου συνδέεται με την ικανότητα του πελάτη να εκπληρώσει τις δανειακές του υποχρεώσεις, περιλαμβάνει κι άλλους επιμέρους κινδύνους όπως οικονομική αδυναμία, αστάθεια κλάδου δραστηριότητας κ.α. και στην ουσία προσδιορίζει το επίπεδο του πιστωτικού κινδύνου κάθε χορήγησης. Ο κίνδυνος αντισυμβαλλομένου αυξάνεται από την αφερεγγυότητα του πελάτη, τους

ασαφείς στόχους ως προς τη χρήση του δανείου, τη γενικότερη οικονομική ύφεση και πολλούς άλλους παράγοντες.

Ο πίνακας 4 που ακολουθεί παρουσιάζει την κλίμακα κατάταξης των ιδιωτών και τον ΣΕΑ με βάση τα κριτήρια και την βαρύτητα του κάθε κριτηρίου όπως αυτή παρουσιάζεται στον πίνακα 5.

Πίνακας 4: Κλίμακα Κατάταξης πελατών στην ΑΤΕ

Κλίμακα Κατάταξης Πελατών	Περιγραφή	Βαθμολογία Ιδιωτών	ΣΕΑ
A1	Αποδεκτός Κίνδυνος 1	148 – 150	1,00
A2	Αποδεκτός Κίνδυνος 2	143 – 147	1,50
A3	Αποδεκτός Κίνδυνος 3	138 – 142	2,00
B1	Χαμηλός Κίνδυνος 1	126 – 137	3,00
B2	Χαμηλός Κίνδυνος 2	116 – 125	4,00
B3	Χαμηλός Κίνδυνος 3	106 – 115	5,00
Γ1	Μέσος Κίνδυνος 1	96 – 105	8,00
Γ2	Μέσος Κίνδυνος 2	86 – 95	12,00
Δ	Υψηλός Κίνδυνος	66 -85	20,00
E	Ζημιογόνος Χορήγηση	-154 – 65	50,00
Z	Επισφαλής Πελάτης	≤ -155	100,00

Πίνακας 5: Κριτήρια Βαθμολόγησης Ιδιωτών

α/α	Περιγραφή	Ελάχιστη Βαθμολογία	Μέγιστη Βαθμολογία	Βαρύτητα Κριτηρίου
Κριτήριο 1	Πληροφορίες φερεγγυότητας από «Τειρεσίας»	-120	8	5,33%
Κριτήριο 2	Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης	0	40	26,67%
Κριτήριο 3	Σχέση περιουσίας με συνολικό δανεισμό	0	20	13,33%
Κριτήριο 4	Οικογενειακή κατάσταση	6	10	6,67%
Κριτήριο 5	Ηλικία	0	12	8,00%
Κριτήριο 6	Κατοικία	0	5	3,33%

Κριτήριο7	Συναλλακτική τάξη	-300	30	20,00%
Κριτήριο 8	Επαγγελματική κατάσταση	0	10	6,67%
Κριτήριο 9	Διάρκεια άσκησης επαγγέλματος	0	10	6,67%
Κριτήριο 10	Ασφάλιση περιουσιακών στοιχείων	0	5	3,33%
		-414	150	100,00%

Για τη μείωση του κινδύνου του αντισυμβαλλόμενου συχνά οι τράπεζες λαμβάνουν ορισμένες διασφαλίσεις από τον πελάτη. Σε κάθε χορήγηση που παρέχονται και διασφαλίσεις υπολογίζεται και ο Συντελεστής Επικινδυνότητας Καλυμμάτων- Διασφαλίσεων (ΣΕΚ) με βάση τον τύπο:

$ΣΕΚ = 1 - (ΕΑΚ \times (1 - ΣΜΑ) / Π)$, όπου

ΕΑΚ: εκτιμώμενη αξία καλυμμάτων

ΣΜΑ: συντελεστής μείωσης της αξίας του καλύμματος και

Π: το ποσό των οφειλών και της χορήγησης.

Ο κίνδυνος καλυμμάτων στην ουσία σχετίζεται με την ενδεχόμενη ζημία που θα υποστεί η τράπεζα από την ανεπαρκή κάλυψη των οφειλών του πελάτη σε περίπτωση εκποίησης των διασφαλίσεων.

Γενικά η εκτιμώμενη ζημία (ΕΖ) για κάθε χορήγηση ποσού (Π) υπολογίζεται στην περίπτωση της ΑΤΕ ως εξής: $ΕΖ = Π \times ΣΕΑ \times ΣΕΚ \times ΣΕΠ$, όπου ΣΕΠ : συντελεστής επικινδυνότητας προϊόντος, ο οποίος λαμβάνει την τιμή της μονάδας εκτός από ορισμένες περιπτώσεις εγγυητικών επιστολών και εργασιών factoring. Αποτελεί στην ουσία έναν κίνδυνο ενδεχόμενης ζημίας που μπορεί να αντιμετωπίσει η τράπεζα και απορρέει από την ιδιαίτερη φύση κάθε χορηγητικού προϊόντος, πρακτικά συνήθως εμπεριέχεται στον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου.

Τέλος, μετά των υπολογισμό όλων των παραπάνω ο Πιστωτικός Κίνδυνος υπολογίζεται σε ποσοστό ως εξής: $ΠΚ = (ΕΖ / Π) \times 100$.

Γενικά για την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου των δανειοληπτών απαιτούνται τα ακόλουθα:

- Υπολογισμός των οφειλών (Π) του πελάτη

- Κατάταξη του πελάτη με τον αντίστοιχο προσδιορισμό του Συντελεστή Επικινδυνότητας Αντισυμβαλλομένου
- Εκτίμηση της αξίας των καλυμμάτων και προσδιορισμός του Συντελεστή Επικινδυνότητας Καλυμμάτων
- Προσδιορισμός του Συντελεστή Επικινδυνότητας Προϊόντος, όπου αναφέρεται.

Πρέπει να τονιστεί ότι το μοντέλο εσωτερικής διαβάθμισης που εφαρμόζεται κάθε φορά δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κρίση του αξιολογητή, ο οποίος έχει συνολική εικόνα του πελάτη, συνεκτιμά τους λοιπούς κανόνες που πρέπει να διέπουν την κάθε πιστοδότηση και υποβάλλει τεκμηριωμένες τις προτάσεις του προς το αρμόδιο εγκριτικό όργανο. Γενικά οι περιφερειακές υπηρεσίες συγκεντρώνουν με υπευθυνότητα όλο το αναγκαίο υλικό για την αξιολόγηση του πελάτη και το διαβιβάζουν μαζί με τις απόψεις τους στα αντίστοιχα εγκριτικά όργανα, τα οποία είναι και αρμόδια για την τελική απόφαση χορήγησης του δανείου. Τα καταστήματα των τραπεζών από την πλευρά τους είναι πάντα υπεύθυνα για την παρακολούθηση του πελάτη και έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν την αρμόδια διεύθυνση σε περίπτωση που προκύψουν στοιχεία που διαφοροποιούν την εικόνα του (Εγκύκλιος Υπηρεσιακή ΑΤΕ).

Τράπεζα Πειραιώς

Για την καλύτερη διασφάλιση του πιστωτικού κινδύνου η τράπεζα Πειραιώς στηρίζεται σε μία σειρά ελέγχων. Έτσι λοιπόν:

✚ Γίνεται έλεγχος μέσω του διατραπεζικού συστήματος «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ», για τυχόν ύπαρξη δυσμενών στοιχείων. Σε περίπτωση που υπάρχουν δυσμενή στοιχεία στο σύστημα “ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ”, αυτά, όπως επίσης και η χρονολογία εμφάνισής τους καταχωρούνται στο Σύστημα Δανείων. Όλα τα δυσμενή, ανεξαρτήτως είδους, ποσού και χρονολογίας, καταγράφονται στο Σύστημα Δανείων δεδομένου ότι λαμβάνονται υπ’ όψιν στον υπολογισμό του Score του πελάτη. Τα δυσμενή που καταχωρούνται στο ειδικό πεδίο αφορούν μόνο στον δανειζόμενο. Τα δυσμενή που αφορούν στον εγγυητή, εταιρία κλπ. καταχωρούνται στα σχόλια της αίτησης. Για την έγκριση του δανείου λαμβάνεται υπ’ όψιν το είδος του δυσμενούς και η παλαιότητα του.

Εφόσον υπάρχουν τα παρακάτω δυσμενή εντός της τελευταίας τριετίας:

α) Πλειστηριασμοί, κατασχέσεις, αιτήσεις πτωχεύσεων, πτωχεύσεις, δάνεια /κάρτες σε εμπλοκή, διαταγές πληρωμής. Η αίτηση απορρίπτεται ανεξάρτητα από το αν είναι

τακτοποιημένα. Στις περιπτώσεις που προκύπτει ότι τα δυσμενή δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του πελάτη, η αίτηση μπορεί να εγκριθεί με υπογραφή του Προϊσταμένου. Η αίτηση αξιολογείται συνολικά και εγκρίνεται μόνο εφόσον κριθεί ότι ο πελάτης διαθέτει καλή πιστωτική ιστορία, πελατειακή σχέση, και εφόσον είναι τακτοποιημένο (είτε φαίνεται στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ είτε προσκομίζονται δικαιολογητικά). Ειδικά στις περιπτώσεις πτωχεύσεων και αιτήσεων πτωχεύσεων η αίτηση απορρίπτεται.

β)Συναλλαγματικές Επιταγές. Η αίτηση εγκρίνεται ή απορρίπτεται αναλόγως ποσού, συχνότητας και score που προκύπτει μετά την καταχώρησή τους. Τα δυσμενή της κατηγορίας αυτής δεν λαμβάνονται υπόψη και στηρίζομαστε στο score χωρίς δυσμενή.

γ) Απαγόρευση δημοσίευσης στοιχείων στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ η αίτηση απορρίπτεται

✚ Επίσης μέσω του διατραπεζικού συστήματος ΤΕΙΡΕΣΙΑ ελέγχεται και η ύπαρξη δανείων άλλων Τραπεζών. Αν διαπιστωθεί ύπαρξη δανείων άλλων Τραπεζών ζητείται τραπεζική ενημερότητα. Αν στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ φαίνονται ληξιπρόθεσμες οφειλές η αίτηση εξετάζεται κατά περίπτωση ανάλογα με το ύψος των ληξιπροθέσμων και τους μήνες καθυστέρησης.

✚ Το πιστωτικό παρελθόν του πελάτη. Συγκεκριμένα, οι επιτρεπτές καθυστερήσεις σε καταναλωτικά και κάρτες κατά τους τελευταίους 12 μήνες, με την προϋπόθεση ότι το τελευταίο τρίμηνο ο λογ/σμός είναι ενήμερος, είναι:

- Καθυστέρηση έως 59 ημέρες μόνο 2 φορές
- Καθυστέρηση έως 89 ημέρες μόνο μία φορά

✚ Επιπλέον γίνεται έλεγχος στο ιστορικό αρχείο του συστήματος δανείων. Ο χρήστης ελέγχει στο Σύστημα Δανείων αν ο αιτών και ο εγγυητής είχαν κάνει αίτηση και στο παρελθόν και είχε απορριφθεί και τους λόγους απόρριψης, αν έχει αίτηση σε εκκρεμότητα, αν έχει άλλα δάνεια εκταμιευμένα κλπ.

✚ Ακόμη, ελέγχεται και το εκκαθαριστικό ή η φορολογική δήλωση για ύπαρξη τόκων δανείων που αφορούν στεγαστικό δάνειο, ώστε να ζητηθεί η αντίστοιχη δανειακή ενημερότητα. Σε περίπτωση που έχουμε τη φορολογική δήλωση ελέγχεται αν έχουν δηλωθεί ποσά που καταβλήθηκαν για απόσβεση δανείων ή πιστώσεων/χρεώσεων μέσω καρτών για αγορά μη καταναλωτικών αγαθών. Επίσης στο σύστημα δανείων ελέγχεται αν έχει δηλωθεί αγορά αυτοκινήτου με δόσεις ή άλλα δάνεια και ζητούνται οι αντίστοιχες ενημερότητες.

✚ Τέλος, γίνεται έλεγχος του εισοδήματος του δανειολήπτη, το οποίο αποδεικνύεται από το εκκαθαριστικό σημείωμα της Εφορίας ή από την φορολογική δήλωση που έχει υποβάλλει. Συγκεκριμένα, σταθερά εισοδήματα θεωρούνται οι μισθοί και οι συντάξεις, τα εισοδήματα από ελεύθερο επάγγελμα ή επιχείρηση ή γεωργική επιχείρηση και τα ενοίκια. Για τα εισοδήματα από ελεύθερα επαγγέλματα και τις γεωργικές επιχειρήσεις η τράπεζα στηρίζεται στο δηλωθέν εισόδημα, όπως εμφανίζεται στο εκκαθαριστικό και το Ε3, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προστιθέμενη διαφορά τεκμηρίων.

Κατώτατο όριο ατομικού δηλωθέντος εισοδήματος αποτελούν τα €10.000 ετησίως για ποσά δανείου από €1.500 -15.000και €20.000για ποσά €15.001και άνω. Όταν το ατομικό εισόδημα είναι μικρότερο από το κατώτερο όριο ζητείται εγγυητής με εισόδημα τουλάχιστον € 10.000 ή €20.000 αναλόγως του ποσού του δανείου. Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία συμμετέχουν και οι δύο σύζυγοι στο δάνειο, οπότε το εισόδημα υπολογίζεται αθροιστικά.

Εφόσον το ετήσιο ατομικό δηλωθέν εισόδημα είναι μικρότερο ή ίσο με €20.000,η μηνιαία δόση πρέπει να είναι μικρότερη ή ίση με το 20% του καθαρού μηνιαίου εισοδήματος (αθροιστικά δανειζόμενου /εγγυητή, αφού πρώτα αφαιρεθούν οι υφιστάμενες δανειακές υποχρεώσεις). Όταν είναι μεγαλύτερο από €20.000,η μηνιαία δόση πρέπει να είναι μικρότερη ή ίση με το 30% του καθαρού μηνιαίου εισοδήματος και όταν το δάνειο έχει εξασφάλιση προσημείωση, η μηνιαία δόση πρέπει να είναι μικρότερη ή ίση με το 45% του καθαρού μηνιαίου εισοδήματος.

Σε περίπτωση που ο πελάτης διαθέτει δανειακή επιβάρυνση από άλλες Τράπεζες και το καθαρό του εισόδημα δεν επαρκεί για την κάλυψη της δόσης όπως υπολογίζεται παραπάνω, ζητείται εγγυητής με ανάλογα εισοδήματα, προκειμένου να εγκριθεί το δάνειο.

Επίσης ελέγχεται το επάγγελμα και η διάρκεια στην παρούσα εργασία. Αν πρόκειται για κατηγορία που δεν δηλώνει εισόδημα (άνεργοι, νοικοκυρές, φοιτητές), ζητείται εγγυητής, όπως επίσης και στην περίπτωση που η διάρκεια στην εργασία ή το επάγγελμα δηλώνει αστάθεια.

Τέλος, σε περίπτωση οικονομικών μεταναστών είναι απαραίτητη η άδεια παραμονής, η οποία πρέπει να ισχύει κατά την έγκριση του δανείου. Αν έχει λήξει, πρέπει να προσκομισθούν επιπλέον η βεβαίωση κατάθεσης δικαιολογητικών και η άδεια εργασίας σε ισχύ.

Βαθμολόγηση (Score) της Αίτησης Δανείου

Αφού καταχωρηθούν όλοι οι έλεγχοι και συμπληρωθεί /μεταβληθεί η αίτηση με στοιχεία που τυχόν έχουν παραληφθεί ή έχουν προκύψει μετά από επικοινωνία με τον πελάτη, επιλέγεται ο υπολογισμός του Score. Το Score είναι μια ποιοτική μέθοδος αξιολόγησης των πελατών και προκύπτει από τα στοιχεία της αίτησης και τους ελέγχους, όπως έχουν καταχωρηθεί στο σύστημα. Έτσι επιτυγχάνεται σωστότερη αξιολόγηση του κινδύνου και βελτίωση του χαρτοφυλακίου. Για το λόγο αυτό, η συμπλήρωση της αίτησης από το κατάστημα πρέπει να είναι πλήρης και ακριβής έτσι ώστε το Score που υπολογίζεται για τον πελάτη να είναι σωστό. Σε περίπτωση που κατά την επεξεργασία της αίτησης από το Εγκριτικό Κέντρο διαπιστώνονται παραλήψεις στην καταχώρηση της αίτησης αυτές πρέπει να συμπληρώνονται.

Καθοριστικό για την απάντηση της αίτησης είναι το κατώτερο όριο του Score, το CUT-OFF. Εφόσον το score μιας αίτησης υπερβαίνει το cut-off, η αίτηση εγκρίνεται, εφόσον και οι υπόλοιποι έλεγχοι είναι εντάξει, ενώ όταν το score είναι μικρότερο από αυτό, η αίτηση απορρίπτεται ή εγκρίνεται υπό προϋποθέσεις.

Συγκεκριμένα ως CUT OFF έχει ορισθεί το 185. Όσες αιτήσεις έχουν score 175-184 εγκρίνονται μόνο λόγω καλής πιστωτικής ιστορίας σε προϊόν ή πελατειακή σχέση. Όσες έχουν score 185-195 εγκρίνονται μόνο με εγγυητή ή για καλή πιστωτική ιστορία ή πελατειακή σχέση. Αιτήσεις κάτω από το 175 δεν εγκρίνονται. Στις περιπτώσεις που το Score είναι κάτω από το όριο CUT-OFF προηγείται απαραίτητα αναζήτηση του λόγου που οδήγησε σε αυτό (πχ λανθασμένη ή ελλιπής καταχώρηση στοιχείων αίτησης, κτλ). Σε περίπτωση που το Εγκριτικό Κέντρο διαπιστώσει κάτι τέτοιο θα πρέπει να κάνει μεταβολή της αίτησης, διαγραφή του συγκεκριμένου προϊόντος και ξανά υπολογισμό του score. Στα προεγκεκριμένα προϊόντα και στα καταναλωτικά με εξασφάλιση δεν λαμβάνεται υπόψη το score.

Δάνεια Με Εξασφάλιση Προσημείωση

Για τα δάνεια αυτής της κατηγορίας ισχύουν όλοι οι παραπάνω έλεγχοι και επιπλέον οι παρακάτω διαφοροποιήσεις

1. Όσον αφορά στην πιστωτική ιστορία και τα δυσμενή οι αιτήσεις εξετάζονται κατά περίπτωση
2. Το ποσό του δανείου είναι ίσο με το 100% της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου και ως εξασφάλιση εγγράφεται προσημείωση στο ακίνητο σύμφωνα με την εξής διαδικασία:

- Ο υπολογισμός της αντικειμενικής αξίας γίνεται για τα ακίνητα όλης της Ελλάδας από τη MULTICOLLECTION
- Η υπογραφή της σύμβασης γίνεται χωρίς να έχει προηγηθεί έλεγχος τίτλων. Ο πελάτης υπογράφει Υπεύθυνη Δήλωση ότι οι τίτλοι έχουν καλώς
- Γίνεται η παράσταση στο Πρωτοδικείο
- Γίνεται ο έλεγχος τίτλων 20ετίας και η εγγραφή της προσημείωσης
- Ενημερώνεται το εγκριτικό κέντρο και γίνεται η εκταμίευση του δανείου από το Εγκριτικό Κέντρο.

Κατά την κρίση του Εγκριτικού Κέντρου μπορεί να γίνει εκτίμηση ακινήτου και έλεγχος τίτλων σύμφωνα με την ισχύουσα διαδικασία και τιμολόγηση των στεγαστικών δανείων. Το ποσοστό χρηματοδότησης σε αυτή την περίπτωση είναι έως 70% (συμπεριλαμβανομένων όλων των άληκτων δανείων που βαρύνουν το ακίνητο). Στα δάνεια με εξασφάλιση είναι απαραίτητη η ασφάλιση του προσημειωμένου ακινήτου για πυρκαγιά και σεισμό και η ασφάλιση του δανειολήπτη για ζωή καθώς επίσης κι από ασθένεια κι ατύχημα, οι οποίες επιβαρύνουν τον πελάτη.

Ως εξασφάλιση μπορεί επίσης να γίνει δεκτή και ενεχυρίαση μετρητών ή τίτλων (Security A & B) σύμφωνα με τη διαδικασία των στεγαστικών.

Η παρακολούθηση των εξασφαλίσεων (υπογραφή συμβάσεων ενεχυρίασης, ενεχυρίαση, ανανεώσεις κλπ) είναι αποκλειστική ευθύνη του Καταστήματος. Σε περίπτωση αλλαγής του είδους εξασφάλισης απαιτείται η έγκριση από τη Δ/ση Πιστοδοτήσεων Ιδιωτών.

Σύστημα Μέτρησης Αποδοτικότητας Πελατών

Η τράπεζα Πειραιώς χρησιμοποιεί ένα Σύστημα μέτρησης αποδοτικότητας πελατών (ΣΜΑΠ), το οποίο παρέχει αναλυτική και συγκεντρωτική πληροφόρηση για την απόδοση των προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν οι πελάτες της τράπεζας. Το σύστημα αυτό συμβάλει:

α) Στην άμεση και ολοκληρωμένη πληροφόρηση των αρμόδιων Επιχειρηματικών Μονάδων για την αποδοτικότητα των Πελατών τους, με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση των σχέσεών τους.

β) Στη βέλτιστη και ευέλικτη παρακολούθηση της αποδοτικότητας των προσφερόμενων Προϊόντων /Υπηρεσιών στους Πελάτες, με στόχο την υλοποίηση στρατηγικών λύσεων για τη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους και

γ) Στην αποδοτικότερη διαμόρφωση ειδικής τιμολογιακής πολιτικής σε επίπεδο Πελάτη ή την ορθολογικότερη επανεξέταση της πιστοδοτικής του σχέσης.

Βασική οντότητα του ΣΜΑΠ είναι κάθε Πελάτης της Τράπεζας (Φυσικό ή Νομικό Πρόσωπο), τα στοιχεία του οποίου τηρούνται στο πελατοκεντρικό σύστημα της Τράπεζας (CRS). Κύριο χαρακτηριστικό κάθε Πελάτη στο ΣΜΑΠ είναι ο Υπεύθυνος Προσώπου στο CRS, δηλαδή η Οργανωτική Μονάδα που διαχειρίζεται τη σχέση του Πελάτη με την Τράπεζα.

Η έννοια «Προϊόντα» στο ΣΜΑΠ αναφέρεται σε όλα τα Προϊόντα /Υπηρεσίες που προσφέρονται στους Πελάτες της Τράπεζας και έχουν ομοειδή χαρακτηριστικά (είδος προϊόντος, νόμισμα, διάρκεια, είδος επιτοκίου κλπ), όπως Μεσομακροπρόθεσμα Δάνεια (EUR), Κεφάλαια Κίνησης Τακτής Λήξης (OUT), Στεγαστικά Δάνεια Ιδιωτών Σταθερού Επιτοκίου (EUR), Λογαριασμοί Όψεως (EUR), Προθεσμιακές Καταθέσεις (OUT), Εξερχόμενα Εμβάσματα (EUR), Εγγυητικές Επιστολές.

Οι Κατηγορίες Προϊόντων περιέχουν Ομάδες Προϊόντων /Υπηρεσιών και διακρίνονται σε Χρηματοδοτήσεις (Δάνεια Επιχειρήσεων και Ιδιωτών), Καταθέσεις (Ανοικτές και Προθεσμιακές Καταθέσεις), Επενδυτικά Προϊόντα (Αμοιβαία Κεφάλαια, Μετοχές, Χρεόγραφα), Προϊόντα Private Banking, Εγγυοδοσίες (Ενέγγυες Πιστώσεις και Εγγυητικές Επιστολές), Εξωτερικό Εμπόριο (Εισαγωγές και Εξαγωγές), Προμήθειες από Συνάλλαγμα (Εξωτερικού Εμπορίου και Εμβασμάτων), Εμβάσματα (Εισερχόμενα, Εξερχόμενα, Σπουδαστικό), Διάφορες Προμήθειες (Προϊόντων και Υπηρεσιών).

Η Απόδοση Πελάτη σε κάθε Κατηγορία και Ομάδα Προϊόντων στο ΣΜΑΠ υπολογίζεται με βάση τα οικονομικά μεγέθη των Προϊόντων του Πελάτη (μέσα υπόλοιπα & έσοδα από τόκους, όγκοι & εισπραχθείσες προμήθειες), που αφορούν σε συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς.

Στο Φύλλο Αποδοτικότητας παρέχεται πληροφόρηση σχετικά με την απόδοση, ανά Κατηγορία και Ομάδα Προϊόντων των Πελατών της Τράπεζας, για συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς (π.χ. μήνας-έτος). Η πληροφόρηση που παρέχεται στο ΣΜΑΠ για την απόδοση των Πελατών είναι πολλαπλών επιπέδων και ακολουθεί την ιεραρχική δομή που έχει οριστεί στο σύστημα, σύμφωνα με τις Κατηγορίες Πελατών και τις Επιχειρηματικές Μονάδες της Τράπεζας.

Αναλυτικότερα, το κατώτατο επίπεδο της πληροφόρησης στο ΣΜΑΠ είναι το Φύλλο Αποδοτικότητας ενός συγκεκριμένου Πελάτη. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα εμφάνισης Φύλλου Αποδοτικότητας όλων των Πελατών που έχουν Υπεύθυνο Προσώπου μία συγκεκριμένη Επιχειρηματική Μονάδα, ανεξάρτητα από τα Καταστήματα όπου τηρούνται τα Προϊόντα των Πελατών τους. Το ανώτατο επίπεδο πληροφόρησης του ΣΜΑΠ είναι το Φύλλο Αποδοτικότητας όλων των Πελατών σε επίπεδο Τράπεζας.

Οι Κατηγορίες Πελατών στο ΣΜΑΠ έχουν οριστεί με βάση την Κατηγορία Προσώπου και τον Υπεύθυνο Προσώπου που τηρούνται στο CRS για κάθε Πελάτη και περιλαμβάνουν τους μεγάλους πελάτες, τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις, private banking, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τους ιδιώτες.

Οι Χρηματοδοτήσεις, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους, διακρίνονται σε:

- Ανοικτές Χορηγήσεις: Χορηγητικά Προϊόντα με κυμαινόμενο επιτόκιο, χωρίς συγκεκριμένη διάρκεια ισχύος (π.χ. Αλληλόχρεοι, Business Overdraft, Στεγαστικά Δάνεια Κυμαινόμενου Επιτοκίου) και σε
- Προθεσμιακές Χορηγήσεις: Χορηγητικά Προϊόντα με σταθερό επιτόκιο για συγκεκριμένο ποσό και διάρκεια ισχύος (π.χ. Δάνεια Τακτής Λήξης, Στεγαστικά Δάνεια & Καταναλωτικά Δάνεια Σταθερού Επιτοκίου).

Η Απόδοση της Χορήγησης (ΑΧ) του Πελάτη υπολογίζεται σύμφωνα με τον παρακάτω τύπο:

$$AX = \frac{EX * 365 * 100}{MY * ΗΠ}$$

Όπου :

EX = Τα Έσοδα της Τράπεζας από τη Χορήγηση του Πελάτη, δηλ. Τόκοι Χορήγησης – Τόκοι Αναφοράς, χωρίς να αφαιρούνται λειτουργικά και λοιπά έξοδα. Οι Τόκοι Αναφοράς υπολογίζονται με βάση το Επιτόκιο Αναφοράς και το Μέσο Υπόλοιπο της Χορήγησης του Πελάτη κατά την Περίοδο Αναφοράς. Οι Τόκοι Χορήγησης αφορούν στο ποσό των λογιστικοποιημένων & προϋπολογισμένων τόκων της Χορήγησης του Πελάτη.

MY = Το Μέσο Υπόλοιπο της Χορήγησης του Πελάτη κατά την Περίοδο Αναφοράς

ΗΠ = Ημερολογιακές Ημέρες της Περιόδου Αναφοράς

Τα Επιτόκια Χορηγήσεων προσδιορίζονται από το Treasury, με βάση τις παρακάτω παραμέτρους :

Ομάδα Προϊόντων	Νόμ.	Επιτόκιο Αναφοράς (Ε.Α.)	Παρατηρήσεις
Ανοικτές Χορηγήσεις	EUR	1W EURIBOR +0,05%	Μέσο Επιτόκιο Μήνα
Ανοικτές Χορηγήσεις	OUT	1W LIBOR +0,05%	Μέσο Επιτόκιο Μήνα
Προθεσμιακές Χορηγήσεις	EUR	EURIBOR Περιόδου + SPREAD (Πραγματικό Κόστος)	
Προθεσμιακές Χορηγήσεις	OUT	LIBOR Περιόδου + SPREAD (Πραγματικό Κόστος)	

IV) Οικονομετρικά Μοντέλα Υποδείγματα Logit – Probit

Αποτέλεσμα της αυξημένης ανάγκης για διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου αποτελεί η εφαρμογή των στατιστικών τεχνικών στην χρηματοοικονομική ανάλυση. Τα στατιστικά μοντέλα στηρίζονται κυρίως στη λογική διαμόρφωση ενός «προειδοποιητικού» μοντέλου εκφράζοντας την πιθανότητα μελλοντικής απώλειας, ως μία συνάρτηση μεταβλητών (D.Martin 1977).

Με την χρησιμοποίηση πολυκριτήριων μεθόδων οι μεταβλητές συνδυάζονται και σταθμίζονται έτσι ώστε να παράγουν είτε ένα επίπεδο πιστωτικού κινδύνου, είτε μέτρηση της πιθανότητας αθέτησης τήρησης των υποχρεώσεων του από πλευράς δανειολήπτη. Αν το επίπεδο του πιστωτικού κινδύνου ή η πιθανότητα αθέτησης βρίσκονται πάνω από κάποιο κρίσιμο σημείο, τότε είναι πολύ πιθανό το δάνειο να μην εγκριθεί ή να εγκριθεί κάποιο μικρότερο ποσό. Υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερις μεθοδολογικές προσεγγίσεις στην ανάπτυξη πολυκριτήριων μοντέλων πιστωτικής βαθμολόγησης, το μοντέλο γραμμικής πιθανότητας, τα μοντέλα logit και probit και το μοντέλο της discriminant analysis (E.I.Altman and A.Saunders, 1998).

Πάντα υπήρχε μεγάλο ενδιαφέρον στη χρησιμοποίηση ποσοτικών μοντέλων για την αξιολόγηση της πιστωτικής συμπεριφοράς του δανειζόμενου. Τα περισσότερα από αυτά τα μοντέλα στηρίζονται κυρίως στην λογική της βαθμολόγησης με τη χρησιμοποίηση ειδικών βαρών τα οποία καθορίζονται ως στατιστικά σημαντικές μεταβλητές για μερικά γραμμικά μοντέλα. Έναν άλλο τρόπο αξιολόγησης αποτελεί η εκτίμηση του μοντέλου logit.

Βλέποντας την πιστωτική αξιολόγηση ως ένα στατιστικό μοντέλο μπορούμε να θεωρήσουμε την εξαρτημένη μεταβλητή ως «δικοτομημένη», δηλαδή ότι παίρνει μόνο δύο τιμές. Στην περίπτωση μας μπορούμε να θεωρήσουμε ότι παίρνει την τιμή 0

όταν ο πελάτης θεωρείται «κακός» πιστοληπτικά κι επομένως δεν πρέπει να του παρασχεθεί πίστωση και 1 όταν θεωρείται «καλός». Στην ουσία δηλαδή το κοινό χαρακτηριστικών των στατιστικών μεθόδων είναι ότι χρησιμοποιούν τον διαχωρισμό του πληθυσμού σε καλούς και κακούς ως εξαρτημένη μεταβλητή και επιχειρούν να εξηγήσουν αυτόν τον διαχωρισμό ως μία συνάρτηση ανεξάρτητων μεταβλητών. Για να εξειδικευτούν αυτά τα υποδείγματα μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το υπόδειγμα γραμμικής πιθανότητας και τα υποδείγματα logit και probit. Ας τα δούμε όμως κάθε ένα από αυτά τα υποδείγματα ξεχωριστά.

🔴 Υπόδειγμα γραμμικής πιθανότητας

Το υπόδειγμα αυτό έχει τη μορφή $Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + u_i$,

Όπου Y_i η εξαρτημένη μεταβλητή, η οποία παίρνει τιμές 1 και 0

Και X_i οι ανεξάρτητες μεταβλητές, στην περίπτωση μας οι διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα, όπως η οικογενειακή κατάσταση του πελάτη, το ετήσιο εισόδημα του, τα χρόνια παραμονής στην υπάρχουσα εργασία κ.λ.π.

Θέτουμε ως P_i την πιθανότητα $Y_i=1$ και $(1-P_i)$ την πιθανότητα $Y_i=0$

Το υπόδειγμα αυτό παρότι μοιάζει με ένα συνηθισμένο γραμμικό υπόδειγμα παλινδρόμησης, στην πραγματικότητα όμως δεν είναι κι αυτό γιατί:

α) Τα σφάλματα ακολουθούν την διωνυμική και όχι την κανονική κατανομή, αν και για μεγάλα δείγματα τείνουν προς την κανονική. Οι διακυμάνσεις τους εξαρτώνται από την πιθανότητα $P_i = E(Y_i/X_i)$ άρα τα σφάλματα είναι ετεροσκεδαστικά, οπότε χρειάζεται να βρούμε πρώτα μία εκτίμηση του P_i και στην συνέχεια να μετασχηματίσουμε το αρχικό υπόδειγμα, για να πάρουμε υπόδειγμα με ομοσκεδαστικά σφάλματα.

β) μπορεί να εμφανιστεί από την εκτίμηση του υποδείματος $Y_i < 0$ ή $Y_i > 1$, πράγμα το οποίο έχει αποκλειστεί από την αρχή.

Στην εφαρμογή του χρησιμοποιείται το υπόδειγμα γραμμικής πιθανότητας

$Y = \alpha + \beta X + \varepsilon$. γίνεται η εκτίμηση της συνάρτησης και για κάθε πιστούχο και υπολογίζεται το Z -score που εκφράζει την πιθανότητα πτώχευσης. Η πιθανότητα υπολογίζεται από τον τύπο $Z = \alpha_1 X_1 + \alpha_2 X_2 + \dots + \alpha_n X_n$, όπου Z η διακριτή μεταβλητή που παίρνει τιμή 1 αν ο πιστούχος έχει πτωχέψει και 0 αν δεν έχει πτωχέψει και X είναι οι επιλεγμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες.

➤ *Υπόδειγμα Logit*

Το υπόδειγμα αυτό χρησιμοποιεί ένα συνδυασμό μεταβλητών για να προβλέψει την πιθανότητα ο δανειζόμενος να υποπέσει σε σφάλμα, δηλαδή να αθετήσει τις υποχρεώσεις του, υποθέτοντας ότι η πιθανότητα αυτή μπορεί να πάρει τιμές μεταξύ 0 και 1.

Σύμφωνα με το υπόδειγμα αυτό θεωρούμε την πιθανότητα ο πελάτης να θεωρηθεί πιστοληπτικά καλός ως εξής:

$$P_i = E(Y_i=1/X_i) = \frac{1}{1 + e^{-\beta_0 - \beta_1 X_i}} = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}}$$

Η συνάρτηση αυτή είναι στην ουσία η αθροιστική συνάρτηση της λογιστικής κατανομής πιθανότητας. Το υπόδειγμα αυτό είναι μη- γραμμικό και για να το εκτιμήσουμε με μία απλή μέθοδο εκτίμησης το μετασχηματίζουμε σε γραμμικό.

Αφού $P_i = (1 + e^{-Z_i})^{-1}$ τότε και $(1 - P_i) = (1 + e^{Z_i})^{-1}$, άρα

$$\frac{P_i}{1 - P_i} = \frac{1 + e^{-Z_i}}{1 + e^{Z_i}} = e^{-Z_i}$$

παίρνοντας τους λογάριθμους στην παραπάνω σχέση έχουμε τη συνάρτηση logit

$$\ln \frac{P_i}{1 - P_i} = Z_i = \beta_0 + \beta_1 X_i,$$

όπου το Z_i συνδέεται γραμμικά με το X_i , ενώ οι πιθανότητες P_i ($0 \leq P_i \leq 1$) δεν συνδέονται γραμμικά με την ερμηνευτική μεταβλητή. Μέσω λοιπόν της λογαριθμοποίησης του υποδείγματος αυτό μπορεί να εκτιμηθεί ως γραμμικό.

➤ *Υπόδειγμα Probit*

Τα μοντέλα πιστωτικής βαθμολόγησης υποφέρουν από μεροληψία αναφορικά με την επιλογή του δείγματος, δεδομένου ότι παίρνουν στοιχεία από δάνεια τα οποία έχουν εγκριθεί ενώ τα κριτήρια με βάση τα οποία πολλά δάνεια έχουν απορριφθεί δεν λαμβάνονται υπόψη. Για τον λόγο αυτό απαιτείται η δημιουργία ενός αμερόληπτου μοντέλου αξιολόγησης, το οποίο θα αξιολογεί στην ουσία τα αποτελέσματα της πιστωτικής πολιτικής που εφαρμόζουν τα τραπεζικά ιδρύματα.

Για παράδειγμα αυτό μπορεί να επιτευχθεί χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο "Probit" με εξαρτημένες μεταβλητές την απόφαση των πιστωτικών ιδρυμάτων να εγκρίνουν ή όχι ένα δάνειο και την ικανότητα του δανειζόμενου να το εξοφλήσει ή όχι. Το μοντέλο αποτελείται από δύο παράλληλες εξισώσεις, όπου η πρώτη

αναφέρεται στο ζεύγος παροχής ή όχι του δανείου και η δεύτερη στο ζεύγος αθέτησης ή όχι των υποχρεώσεων του δανειζόμενου και έχουν την ακόλουθη μορφή:

$$y^*_{1i} = x_{1i} a_1 + \varepsilon_{1i}$$

$$y^*_{2i} = x_{2i} a_2 + \varepsilon_{2i}, \quad \text{για } i = 1, 2, \dots, N$$

όπου x_{ji} , $j = 1, 2$ είναι οι $1 \times k_j$ παράγοντες εξηγηματικών μεταβλητών.

Η εξαρτημένη μεταβλητή y^*_{1i} παίρνει τιμή 1 αν το δάνειο εγκριθεί και 0 αν απορριφθεί και η μεταβλητή y^*_{2i} παίρνει τιμή 1 αν ο δανειζόμενος ανταποκριθεί στις δανειακές του υποχρεώσεις και 0 αν αθετήσει τις υποχρεώσεις του (T.Jacobson, K.Roszbach, 2003).

➔ *Discriminant Analysis*

Η ανάλυση αυτή ψάχνει να βρει μία γραμμική συνάρτηση λογιστικών μεταβλητών και μεταβλητών της αγοράς που θα μπορεί να ταξινομή τους πελάτες με τον καλύτερο τρόπο σε δύο ομάδες, αξιόπιστοι και μη αξιόπιστοι ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε κατηγορίας. Αυτό προαπαιτεί την ανάλυση ενός αριθμού μεταβλητών που μεγιστοποιούν την διακύμανση μεταξύ των ομάδων, ενώ παράλληλα ελαχιστοποιούν την διακύμανση μεταξύ των μεταβλητών αυτών σε κάθε ομάδα (E.I.Altman and A.Saunders, 1998).

Η πλειοψηφία των μοντέλων πιστωτικής βαθμολόγησης στηρίζεται στην Discriminant ανάλυση χρησιμοποιώντας την μεταβλητή Z .

Όσον αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο χρησιμοποιεί χαρακτηριστικά τα οποία διαφέρουν μεταξύ των ατόμων όπως το εισόδημα, η ηλικία, το επάγγελμα κ.λ.π. Βασικό όμως μειονέκτημα αυτής της μεθόδου αποτελεί το γεγονός ότι προϋποθέτει ότι οι μετρήσεις προέρχονται από κανονικούς πολυμεταβλητούς πληθυσμούς, τέτοιους ώστε οι τάξεις να έχουν πανομοιότυπες μήτρες συνδιακύμανσης, οι οποίες διαφέρουν μόνο στην αξία των κύριων παραγόντων τους.

V) Μέθοδος αξίας σε κίνδυνο Value at Risk

Ο κίνδυνος διασποράς συνδέεται τόσο με τον κίνδυνο αγοράς, όσο και με τον πιστωτικό κίνδυνο. Η διασπορά έχει διάφορες διακυμάνσεις εξαιτίας είτε των αλλαγών στην ισορροπία της αγοράς, είτε γιατί η πιστωτική ποιότητα του δανειζόμενου έχει διαφοροποιηθεί, είτε γιατί έχουν συμβεί και οι δύο αυτές καταστάσεις ταυτόχρονα. Η μέθοδος αξίας σε κίνδυνο μελετάει τόσο τον κίνδυνο

αθέτησης, την αδυναμία δηλαδή του δανειζόμενου να αντεπεξέλθει πλήρως στις δανειακές του υποχρεώσεις, όσο και τον κίνδυνο διασποράς την αδυναμία δηλαδή να ανταποκριθεί μερικώς στις υποχρεώσεις του λόγω κάποιων συνθηκών.

Τα τελευταία χρόνια έχουν δημοσιευτεί διάφοροι μέθοδοι μέτρησης της αξίας σε κίνδυνο. Μία από αυτές αποτελεί η *Credit Metrics* από τον J.P.Morgan. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην πιθανότητα μεταφοράς του δανειζόμενου από μία πιστωτική ποιότητα σε μία άλλη, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου αθέτησης, μέσα σ'ένα συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, συνήθως 1 έτος. Μ'αυτόν τον τρόπο εκτιμάει την μελλοντική κατανομή της αξίας ενός χαρτοφυλακίου δανείων για ένα χρόνο μετά, δεδομένου ότι οι αλλαγές στην αξία οφείλονται μόνο στην αλλαγή της πιστωτικής ποιότητας. Η αξία σε κίνδυνο του χαρτοφυλακίου υπολογίζεται με τον ίδιο τρόπο, ως ποσοστό της κατανομής που ανταποκρίνεται στο επιθυμητό επίπεδο εμπιστοσύνης. Το μοντέλο αυτό είναι γνωστό στην οικονομετρία ως μοντέλο *probit*. Τα πιστωτικά γεγονότα οδηγούνται από μετακινήσεις στις κρυφές μεταβλητές οι οποίες εξαρτώνται από εξωτερικούς κινδύνους.

Μία εταιρία που εξειδικεύεται σε αναλύσεις πιστωτικού κινδύνου η KMV, ανέπτυξε μία μεθοδολογία πιστωτικού κινδύνου, όπως και μία εκτενή βάση δεδομένων, για να προσεγγίσει την πιθανότητα αθέτησης και την κατανομή απώλειας σε σχέση με τον κίνδυνο αθέτησης και τον κίνδυνο διαφοροποίησης. Οι μεθοδολογίες αυτές διαφέρουν από τις *Credit Metrics* στο γεγονός ότι στηρίζονται στην αναμενόμενη συχνότητα σφάλματος κάθε χρήστη και όχι στη μέση συχνότητα ιστορικής μετάβασης για κάθε πιστωτική τάξη.

Στο τέλος του 1997 εμφανίστηκε μία νέα προσέγγιση η *Credit Risk+* η οποία επικεντρώνεται μόνο στην αθέτηση, υποθέτοντας ότι ο κίνδυνος αθέτησης ενός δανείου ακολουθεί την κατανομή του Poisson. Κάθε δανειζόμενος έχει δύο επιλογές να αθετήσει τις υποχρεώσεις του, ή να μην τις αθετήσει. Στην περίπτωση της αθέτησης ο δανειστής υποφέρει από μία απώλεια συγκεκριμένου μεγέθους που είναι το ποσό που του οφείλει ο δανειζόμενος. Το μοντέλο αυτό δίνει τη δυνατότητα υπολογισμού της κατανομής ενός συνολικού χαρτοφυλακίου απωλειών (M.Gordy, 2000).

Τέλος υπάρχει και το μοντέλο του *McKinsey* το οποίο επίσης μετράει μόνο τον κίνδυνο αθέτησης, όπου οι πιθανότητες αθέτησης αποτελούν μία συχνότητα από μακρο- μεταβλητές όπως η ανεργία, το επίπεδο των επιτοκίων, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας κ.λ.π. (M.Crouhy, D.Galai and R.Mark, 2000).

Γενικά η μέθοδος αξίας σε κίνδυνο αποτελεί μία μέθοδο εκτίμησης κινδύνου η οποία χρησιμοποιεί συνηθισμένες στατιστικές τεχνικές και μετράει τη χειρότερη δυνατή ζημία σε δεδομένο χρονικό ορίζοντα κάτω από φυσιολογικές κινήσεις της αγοράς και με δεδομένο διάστημα εμπιστοσύνης. Δίνει δηλαδή μία ολοκληρωμένη άποψη του κινδύνου ενός χαρτοφυλακίου, καθώς παίρνει υπόψη της εκτός από τις τρέχουσες θέσεις, τις συσχετίσεις και τη χρηματοοικονομική μόχλευση.

Πλεονεκτήματα της μεθόδου αυτής αποτελούν η εύκολη διαχείριση των πληροφοριών που παρέχει, οι οποίες χαρακτηρίζονται από σαφήνεια και απλότητα, η δυνατότητα που δίνεται στις τράπεζες να θεσπίσουν όρια στους αναλαμβανόμενους κινδύνους, η ανίχνευση της σχέσης κινδύνου – απόδοσης με την κατανομή των πόρων στα διάφορα τμήματα της επιχείρησης και η εναρμόνιση με τις αποφάσεις των ρυθμιστικών αρχών. Η μέθοδος χρησιμοποιείται κυρίως από εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες και γενικότερα από χρηματοοικονομικά ιδρύματα, από θεσμικούς επενδυτές, ελεγκτικές αρχές και πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Ένας καλύτερος τρόπος για να μετρήσουμε τον κίνδυνο είναι να μετρήσουμε τον κίνδυνο αθέτησης των δανειζόμενων με βάση την αξία του πράγμα το οποίο κάνει η μέθοδος αξίας σε κίνδυνο VaR. Η μέθοδος VaR δίνει την δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να εκτιμήσουν όχι μόνο τον πιστωτικό κίνδυνο των δανείων που διαχειρίζονται στην παρούσα φάση, αλλά επίσης και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα διαφορετικών πιστωτικών πολιτικών με βάση την έκθεσή τους σε κίνδυνο και δημιουργεί μία καλύτερη βάση για μελέτη της κλίμακας απώλειας. Η αξία που βρίσκεται σε κίνδυνο για τα τραπεζικά ιδρύματα αποτελεί το άθροισμα των μεμονωμένων απωλειών που μπορεί να έχει η τράπεζα από κάθε δανειζόμενο και αποτελεί μία πρόβλεψη χρηματικών απωλειών που μπορεί να έχει το τραπεζικό ίδρυμα σε ένα χαρτοφυλάκιο δανείων.

Με τη μέθοδο αυτή μπορούμε να υπολογίσουμε πώς οι οριακές αλλαγές σε έναν κανόνα πάνω στον οποίο βασίζεται ο κίνδυνος αθέτησης, επηρεάζουν το μέγεθος του χαρτοφυλακίου δανεισμού της τράπεζας, την έκθεση της αξίας της σε κίνδυνο και τον μέσο όρο της πιστωτικής της απώλειας. Μελετάμε για παράδειγμα λοιπόν πώς μπορεί η τράπεζα να επηρεάσει την έκθεσή της σε κίνδυνο κάνοντας τα κριτήρια με βάση τα οποία εγκρίνει ένα δάνειο λιγότερο ή περισσότερο αυστηρά. Η σύγκριση ενός ενδεικτικού χαρτοφυλακίου με ένα πραγματικό ίσου μεγέθους αποδεικνύει ότι το μέγεθος των μικρών καταναλωτικών δανείων δεν επηρεάζει τον σχετιζόμενο με αυτά κίνδυνο αθέτησης υπονοώντας ότι οι τράπεζες χορηγούν δάνεια

με τρόπο που δεν συμφωνεί με την ελαχιστοποίηση του κινδύνου αθέτησης. Οι υπολογισμοί με βάση τη μέθοδο αξίας σε κίνδυνο αποδεικνύουν ότι μία αποτελεσματική επιλογή των αιτούντων για δάνειο μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο αθέτησης κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό.

Εφαρμόζοντας μία ανάλυση VaR τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση όχι μόνο να διαθέτουν μία χρηματική εκτίμηση των απωλειών τους από την υπάρχουσα πιστωτική πολιτική που εφαρμόζουν, αλλά και να αξιολογούν διαφορετικές πιστωτικές πολιτικές με βάση τον πιστωτικό κίνδυνο και την αναμενόμενη απώλεια (T.Jacobson, K.Roszbach, 2003).

Στην ουσία το ίδρυμα εκτιμάει την κατανομή πιθανότητας πιστωτικών απωλειών σε μία σύνθεση χαρτοφυλακίου, έτσι ώστε να επιλέξει το χαρτοφυλάκιο και την σύνθεση εκείνη του κεφαλαίου ώστε αυτή η πιθανότητα να είναι μικρή.

VI) Νευρωνικά συστήματα (neural networks)

Στην ουσία τα νευρωνικά συστήματα αποτελούν περίπλοκα μαθηματικά μοντέλα εμπνευσμένα από τη λειτουργία του ανθρώπινου μυαλού. Τα συστήματα αυτά έχουν γνωρίσει μεγάλη άνθηση τα τελευταία χρόνια δεδομένου ότι πρόκειται για λογισμικά συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, τα οποία είναι σχεδιασμένα να μιμούνται την ανθρώπινη διαδικασία σκέψης και μεθόδους μάθησης. Βρίσκουν εφαρμογή σε διάφορους τομείς εκτός της χρηματοοικονομικής, όπως είναι η ιατρική, η μηχανική, η φυσική και η γεωλογία.

Αποτελούν ένα χρήσιμο και αξιόπιστο εργαλείο για την ανάλυση πολλών δεδομένων και χρησιμοποιούνται στην ανάπτυξη μεθόδων πιστωτικής βαθμολόγησης με μεγάλη ακρίβεια. Πριν την εφαρμογή του μοντέλου ο αναλυτής προεπεξεργάζεται τα δεδομένα, έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα και να μην μειωθεί η ποιότητα του μοντέλου. Στη συνέχεια χρησιμοποιεί τους νευρωνικούς αλγόριθμους για να μεταμορφώσει ένα σύνολο από inputs –δεδομένα εισόδου-, όπου στην περίπτωση του πιστωτικού ελέγχου αποτελούν μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην πιστωτική εφαρμογή, όπως ηλικία, επάγγελμα, διάρκεια παραμονής στο επάγγελμα, εισόδημα, οικογενειακή κατάσταση, λοιπές δανειακές υποχρεώσεις κ.λ.π. στα αποτελέσματα outputs τα οποία στην περίπτωση μας αφορούν τον χαρακτηρισμό του πελάτη ως «καλός» ή «κακός» πιστωτικά κι επομένως την παροχή ή όχι της

πίστωσης. Τέλος υπολογίζεται η αποτελεσματικότητα του μοντέλου χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες μετρήσεις που αντικατοπτρίζουν την ακρίβεια του μοντέλου.

Η επεξεργασία αυτή αποτελείται από επίπεδα επεξεργαζόμενων μονάδων, όπου τα δεδομένα εισόδου προχωρούν από το στρώμα εισόδου μέσω του δικτύου στις επεξεργαζόμενες μονάδες του τελικού στρώματος. Ο αριθμός των επεξεργαζόμενων μονάδων στο στρώμα εισόδου εξαρτάται από τον αριθμό των ανεξάρτητων μεταβλητών (δεδομένα εισόδου), ενώ εκείνος στο τελικό στρώμα από τον αριθμό των εξαρτημένων μεταβλητών (αποτελέσματα) και την κλίμακα των αξιών τους. Αναφορικά με τα ενδιάμεσα στρώματα δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος τρόπος υπολογισμού του αριθμού τους και του αριθμού των επεξεργαζόμενων μονάδων τους. Μελέτες δείχνουν ότι ο αριθμός των κρυμμένων μονάδων βρίσκεται με δοκιμή και λάθος, ενώ άλλες ότι ανέρχεται στα δύο τρίτα του αθροίσματος των inputs και outputs. Σε αρκετές μελέτες πάλι κρυμμένες μονάδες προσθέτονται η μία μετά την άλλη κατά τη διάρκεια αξιολόγησης της απόδοσης του δικτύου, η πρόσθεση αυτή σταματάει όταν η απόδοση του δικτύου σταματάει να βελτιώνεται ή βελτιώνεται λιγότερο από το αναμενόμενο. Στην επεξεργασία αυτή μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές τεχνικές πιο διαδομένη από τις οποίες αποτελεί αυτή του «αναπαραγόμενου» αλγόριθμου (back propagation algorithm). Ο αλγόριθμος αυτός μαθαίνει μέσω του αναπαραγόμενου λάθους κινούμενος προς τα πίσω στο δίκτυο, μέχρις ότου η μάθηση συντελεστεί (S.Piramuthu, 1999).

Στην ουσία κάθε μονάδα i λαμβάνει input x_i από εξωγενής παράγοντες ή από άλλους neurons με τα οποία είναι συνδεδεμένη με ένα σταθμικό βάρος ίσο με W_{ij} . Τα συνολικά input που λαμβάνει το i οστό neuron ισούται με την πιθανότητα P_i
 $P_i = \sum_n W_{ij} * X_i - S_i$, όπου S_i βαθμός ευαισθησίας που περιορίζει τον βαθμό ανταπόκρισης των neuron στα ερεθίσματα που δέχεται.

Δίκτυα με ένα στρώμα συν το στρώμα των δεδομένων εισόδου μπορούν μόνο να σχηματίσουν γραμμικούς διαχωρισμούς στα δεδομένα εξόδου. Δίκτυα με δύο στρώματα δημιουργούν πιο περίπλοκα γεωμετρικά σχήματα, ενώ δίκτυα με τουλάχιστον τρία επίπεδα δίνουν τη δυνατότητα στα δεδομένα εισόδου να διαχωριστούν σε σχήματα με οποιαδήποτε διάταξη. Γενικά πάντως δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες για τη δημιουργία του βέλτιστου βαθμού της πολυπλοκότητας του δικτύου. Το κρίσιμότερο στοιχείο των νευρωνικών δικτύων έγκειται στο γεγονός ότι ο συντελεστής στάθμισης των συσχετίσεων δεν είναι προκαθορισμένος, αλλά μπορεί να καθοριστεί μέσα από μία διαδικασία μάθησης που εκμαίευεται από τη

σύγκριση των αποτελεσμάτων του δικτύου και των πραγματικών αποτελεσμάτων. Με άλλα λόγια το νευρωνικό δίκτυο αποτελεί ένα δυναμικά προσαρμόσιμο σύστημα στις διαφοροποιήσεις των αποτελεσμάτων. Στην ουσία δηλαδή τα αποτελέσματα που δίνει η ανάλυση του νευρωνικού δικτύου συγκρίνονται με τα πραγματικά αποτελέσματα, αναφερόμενοι πάντα σε περιπτώσεις δανείων που έχουν χορηγηθεί και την πορεία τους, και αν η διαφορά αυτή των αποτελεσμάτων ξεπερνά ένα συγκεκριμένο επίπεδο ανέχειας, τότε οι βαθμοί συσχέτισης αναπροσαρμόζονται. Το σύστημα αποτελείται από διάφορους κύκλους μάθησης, η χρονική διάρκεια των οποίων ποικίλει και δεν είναι εύκολο να προκαθοριστεί. Μετά από έναν μεγάλο αριθμό κύκλων μάθησης το λάθος μειώνεται σε αποδεκτά όρια κι έτσι το στάδιο της μάθησης τελειώνει και τα σταθμικά βάρη καθορίζονται (E.I.Altman, 1994).

Συγκεκριμένα τα μοντέλα αυτά εξερευνούν τις πιθανές κρυμμένες σχέσεις μεταξύ των προβλεπόμενων μεταβλητών οι οποίες εντάσσονται ως επιπλέον επεξηγηματικές μεταβλητές στην μη γραμμική πρόβλεψη «πτώχευσης».

Βασικό πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής αποτελεί η ικανότητα του να προσαρμόζεται εύκολα, όπως ακριβώς και ο ανθρώπινος εγκέφαλος, σε διαφορετικές συνθήκες έτσι ώστε να μην χάνει την αξιοπιστία του με την πάροδο του χρόνου. Το πρόβλημα όμως της μεθόδου αυτής είναι ότι μόλις παρθεί μία απόφαση σχετικά με την χορήγηση ή όχι μίας πίστωσης είναι δύσκολο να εξηγήσεις την λογική στην οποία στηρίχθηκε η απόφαση αυτή, ο αξιολογητής δηλαδή που καταλήγει σε μία απόφαση δεν μπορεί να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους κατέληξε σε αυτήν.

VII) Υποκειμενική Ανάλυση (Συστήματα Κρίσεως, Expert systems)

Τα συστήματα κρίσεως μοιάζουν με τα συστήματα των ειδικών που χρησιμοποιούνται στον εμπορικό δανεισμό, δηλαδή είναι βασισμένα σε μία σειρά κανόνων και μιμούνται τη διαδικασία που χρησιμοποιεί ένας έμπειρος αναλυτής για να φτάσει σε μία πιστωτική απόφαση. Οι κανόνες με βάση τους οποίους παίρνονται οι πιστωτικές αποφάσεις εξαρτώνται από την πιστωτική κουλτούρα του χρηματοοικονομικού ιδρύματος. Κυρίως όμως οι αποφάσεις παίρνονται αξιολογώντας την πιστοληπτική ικανότητα των δανειζόμενων όπως αυτή αντικατοπτρίζεται σε χαρακτηριστικά, όπως η ιδιοκτησία ακινήτων, το εισόδημα, η κατηγορία επαγγέλματος και η ιστορία πιστώσεως, παρά σε αξιολόγηση ενεχύρου (Challenge J.Caouette, Edward I. Altman, Paul Narayanan 1998).

Τα προηγούμενα χρόνια οι τράπεζες στηρίζονταν κυριολεκτικά στην υποκειμενική ανάλυση ή όπως λεγόταν στα «συστήματα των ειδικών» (expert systems) για να υπολογίσουν τον πιστωτικό κίνδυνο των επιχειρηματικών δανείων. Οι τραπεζίτες χρησιμοποιούσαν πληροφορίες για τα διάφορα χαρακτηριστικά των δανειζόμενων στηριζόμενοι κυρίως στα 4C, δηλαδή στον χαρακτήρα, το κεφάλαιο, τις εγγυήσεις και την ικανότητα πληρωμής (E.I.Altman and A.Saunders, 1998).

Τα συστήματα αυτά όμως αποδείχθηκαν αρκετά απαισιόδοξα σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο και για τον λόγο αυτό όπως ήταν αναμενόμενο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στράφηκαν στις μέρες μας σε πιο αντικειμενικές μεθόδους αξιολόγησης του.

VIII) Μοντέλα Δέντρων Αποφάσεων

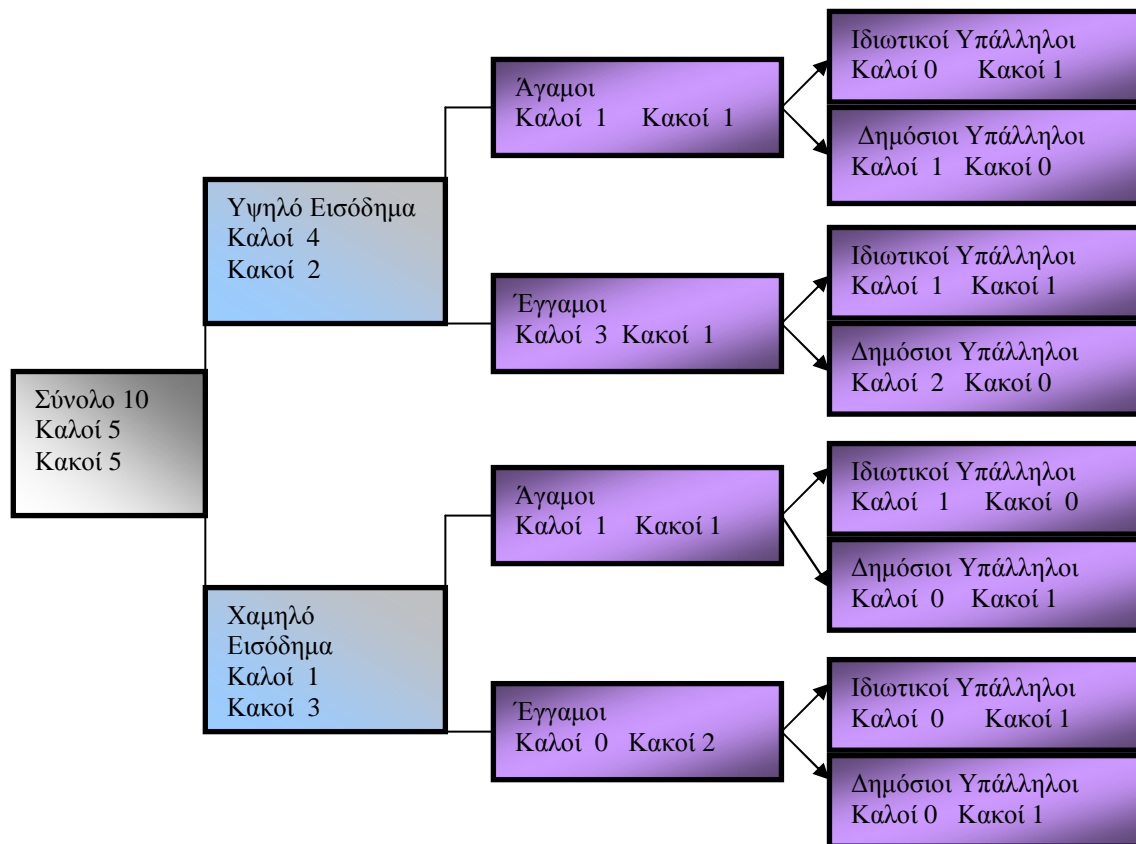
Όταν μία τράπεζα χρειάζεται να πάρει μία απόφαση αναφορικά με την χορήγηση ή όχι ενός δάνειου, ένα δέντρο αποφάσεων μπορεί να την βοηθήσει στην επιλογή των παραγόντων που θα πρέπει να λάβει υπόψη της, καθώς και το μέγεθος της συμβολής κάθε παράγοντα στην απόφαση αυτή. Η μέθοδος αυτή ονομάζεται δέντρο αποφάσεων γιατί το μοντέλο αποτελεσμάτων παρουσιάζεται με τη γραφική μορφή ενός δέντρου. Αυτή ακριβώς η μορφή του είναι που κάνει τη μέθοδο αυτή εύκολα κατανοητή και εύχρηστη.

Οι υποστηρικτές του μοντέλου αυτού τονίζουν ότι έχει τη δυνατότητα να διαχειρίζεται καλύτερα τις αλληλοσυσχετίσεις των μεταβλητών, απ'ότι τα μοντέλα πιστωτικής βαθμολόγησης, ωστόσο όμως έχει το μειονέκτημα ότι κάποια από τα χαμηλού επιπέδου κελιά έχουν μικρό δείγμα, έτσι ώστε να αδυνατούν να οδηγήσουν τους διαχειριστές του μοντέλου σε τόσο αξιόλογα αποτελέσματα όπως τα στατιστικά μοντέλα (Caouette, Altman, Narayanan, 1998).

Χρησιμοποιώντας τα μοντέλα αυτά καταθέτουμε τα χαρακτηριστικά και τα στοιχεία γενικά που διαθέτουμε για τον υποψήφιο δανειζόμενο, διαδοχικά από τα πιο σημαντικά στα λιγότερο σημαντικά. Ακολουθώντας την απλή διαδικασία του δέντρου αποφάσεων ο πληθυσμός κατηγοριοποιείται δίνοντας του πιθανότητες, ώστε να αποφασιστεί το αν θα χορηγηθεί το δάνειο ή όχι.

Ενδεικτικά υποθέτουμε ότι έχουμε ένα δείγμα 10 ατόμων που τους έχουν ήδη χορηγηθεί δάνεια από τα οποία αντλούμε πληροφορίες για την εισοδηματική τους κατάσταση, την οικογενειακή τους κατάσταση και το αν διαθέτουν ιδιόκτητη

κατοικία ή όχι. Κάθε ένας από αυτούς έχει χαρακτηριστεί ως πιστωτικά φερέγγυος ή αφερέγγυος. Με βάση αυτά τα στοιχεία φτιάχνουμε το παρακάτω δέντρο αποφάσεων.

Κάθε κουτί στο σχήμα του δέντρου αποφάσεων αποτελεί και έναν κόμβο. Το πρώτο κουτάκι αποτελεί τον αρχικό κόμβο κι από αυτόν ξεκινώντας αναπτύσσεται/ διακλαδώνεται το δέντρο. Κάθε κόμβος περιέχει πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των περιστάσεων και σχετικά με την διανομή των ανεξάρτητων μεταβλητών. Το δείγμα στην περίπτωση μας αποτελείται από 10 άτομα εκ των οποίων ένα ποσοστό θεωρείται καλό και ένα ποσοστό κακό πιστοληπτικά. Ο αρχικός κόμβος που αφορά την ανεξάρτητη μεταβλητή εισόδημα διαχωρίζεται σε υψηλό και χαμηλό, τα οποία με τη σειρά τους διαχωρίζονται με βάση την οικογενειακή κατάσταση του πελάτη και στη συνέχεια με βάση το επάγγελμα του.

Φυσικά στην πράξη τα δέντρα αποφάσεων διαθέτουν πολύ μεγαλύτερο δείγμα με πολύ περισσότερες διακλαδώσεις, όπου ο κάθε κόμβος έχει και διαφορετική πιθανότητα, το οποίο αποτελεί αποτέλεσμα πολλαπλών τεστ.

3. Προβλήματα Εφαρμογής Πιστωτικής Πολιτικής

Οι πρακτικές αυτές μέθοδοι διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου που αναλύσαμε παραπάνω προσφέρουν πολλά πλεονεκτήματα σε σύγκριση με τις υποκειμενικές μεθόδους όπως:

- ✓ Ταχύτητα αποφάσεων, προσφέροντας καλύτερη εξυπηρέτηση πελατών με τη γρηγορότερη έγκριση ή απόρριψη δανείων
- ✓ Είναι σχετικά απλές και εύκολες στην εφαρμογή τους. Οι μεθοδολογίες τους είναι κοινές για όλους τους αξιολογούμενους και κατανοητές, όπως επίσης και οι τρόποι αξιολόγησης τους.
- ✓ Χαρακτηρίζονται από αμεροληψία με την εφαρμογή ίδιων κριτηρίων κι όταν είναι σωστά σχεδιασμένες μπορούν να εξαλείψουν τις πρακτικές διάκρισης στον δανεισμό.
- ✓ Αποτελούν συνεπή και αντικειμενικά μοντέλα
- ✓ Προσφέρουν άμεσο έλεγχο της πιστοδοτικής πολιτικής
- ✓ Περιορίζουν τον κίνδυνο

Από την άλλη πλευρά όμως η πιστωτική πολιτική στην εφαρμογή της αντιμετωπίζει και σημαντικά προβλήματα όπως είναι τα ακόλουθα:

Αρχικά, η αστάθεια των συνθηκών. Βασική αρχή για κάθε μεθοδολογία αποτελεί οι συνθήκες που ίσχυαν κατά την περίοδο ανάπτυξης να είναι παρόμοιες με αυτές του παρόντος στο οποίο εφαρμόζεται η μεθοδολογία. Παρόλα αυτά όμως, οι συνθήκες δεν παραμένουν οι ίδιες και ειδικότερα είναι δυνατόν να παρατηρηθούν μεταβολές στις οικονομικές συνθήκες, στην πολιτική προώθησης των προϊόντων σε συγκεκριμένους καταναλωτές, την εφαρμογή του μοντέλου σε νέα προϊόντα, τη φύση του ίδιου του προϊόντος, την αλλαγή στον τρόπο συμπλήρωσης των δεδομένων κ.α. τα οποία μπορούν να επηρεάσουν την ορθότητα των αποτελεσμάτων και να αναγκάσουν την τράπεζα να υποπέσει σε λανθασμένες ενέργειες, δεδομένου ότι στην εφαρμογή του μοντέλου δεν λαμβάνει υπόψη της την αστάθεια αυτή των συνθηκών.

Βασικό ακόμη πρόβλημα αποτελεί και η χρήση των μεθοδολογιών. Σε πολλές περιπτώσεις η ανθρώπινη εμπειρία είναι αυτή που καθορίζει την χορήγηση ή μη ενός δανείου, οπότε γίνονται εξαιρέσεις και υπερβάσεις στις αποφάσεις των μοντέλων. Ειδικότερα, είναι δυνατόν να παρθούν αποφάσεις υπέρ της χορήγησης κάποιου δανείου χωρίς να έχει χρησιμοποιηθεί κάποιο μοντέλο για την αξιολόγηση του

πελάτη, ή να έχει χρησιμοποιηθεί κάποιο μοντέλο, αλλά το αποτέλεσμα του να είναι αρνητικό ως προς την χορήγηση. Εξαρτάται δηλαδή κατά πολύ από τα άτομα που την εκτελούν. Ενδεικτικά θα λέγαμε πως αν 5 τραπεζίτες κάνουν την ανάλυση είναι δυνατόν να καταλήξουν σε 5 διαφορετικά αποτελέσματα, είναι απαραίτητο επομένως να βρίσκεται το κατάλληλο άτομο στην κατάλληλη θέση.

Προβλήματα επίσης στην εφαρμογή της πιστωτικής πολιτικής δημιουργούνται και από τον το γεγονός ότι ο διαχωρισμός μεταξύ πελατών χαμηλού-υψηλού κινδύνου διαφέρει ανάλογα με τη μεθοδολογία. Έτσι λοιπόν το όριο που θα πρέπει να ξεπεράσει ο κάθε πελάτης για να θεωρείται υψηλού κινδύνου διαφοροποιείται ανάλογα με την πολιτική της κάθε τράπεζας (Χρήστος Ζέρβας, Διαχείριση πιστωτικών κινδύνων καταναλωτικών δανείων).

Στην πράξη μερικά ιδρύματα κατάφεραν να δημιουργήσουν ισχυρά και αποτελεσματικά συστήματα, ενώ κάποια άλλα όχι.

Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα μοντέλα χάνουν την αξιοπιστία τους με την πάροδο του χρόνου. Τείνουν δηλαδή να δίνουν λάθος αποτελέσματα όταν ο πληθυσμός στον οποίο εφαρμόζονται τα διάφορα μοντέλα διαφοροποιείται με την πάροδο του χρόνου από τον αρχικό πληθυσμό βάση του οποίου βασίστηκαν τα κριτήρια του εκάστοτε εφαρμοζόμενου μοντέλου (Challenge J.Caouette, Edward I. Altman, Paul Narayanan, 1998).

Συγκεκριμένα, η αποτυχία των μεθοδολογιών να λάβουν υπόψη τις οικονομικές συνθήκες αλλά και τις ιδιαίτερες προσωπικές καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα κατά το διάστημα κατά το οποίο παρατηρείται το πιστωτικό παρελθόν του ατόμου, στοιχίζει τα οποία χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση του με τη μέθοδο της πιστωτικής βαθμολόγησης, μπορεί να εξαλείψει την αποτελεσματικότητα αυτών των μοντέλων. Έτσι λοιπόν ένα άτομο το οποίο έχει ένα πιστωτικό παρελθόν εξαιτίας μίας οικονομικής κρίσης στην οικονομία, ή εξαιτίας ενός έκτακτου περιστατικού υγείας που μπορεί να αντιμετωπίσει, θα αξιολογηθεί ακριβώς όπως και οι υπόλοιποι οι οποίοι δεν είχαν αντιμετωπίσει τέτοιες καταστάσεις. Στην ουσία η προβλεψιμότητα αυτών των μοντέλων θα μπορούσε να βελτιωθεί αισθητά αν λάμβαναν υπόψη τους πληροφορίες από παράγοντες καταστάσεων (R.B.Avery, P.S.Calem, G.B.Canner, 2004).

Επιπλέον, τα μοντέλα διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου μπορεί να συντελέσουν στην δημιουργία υψηλού κόστους για τα τραπεζικά ιδρύματα. Ειδικότερα, τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται στην επιλογή της βέλτιστης πιστωτικής πολιτικής είναι

απαραίτητο να εφαρμόζονται από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο θα πρέπει ανά τακτά χρονικά διαστήματα να μετεκπαιδεύεται, ώστε να ενημερώνεται για τις νέες εξελίξεις και να είναι σε θέση να προσαρμοστεί με τις εκάστοτε συνθήκες και απαιτήσεις. Ένα τέτοιο εγχείρημα παρουσιάζει υψηλό κόστος στο να διατηρηθεί, εφόσον απαιτεί αρκετούς ειδικούς, καθώς και ανθρώπους οι οποίοι χρειάζεται να εκπαιδευτούν για να γίνουν ειδικοί.

Ακόμη, αξιολογείται και η γραφειοκρατία που χρειάζεται να αντιμετωπίσει η πιστωτική πολιτική. Η εφαρμογή των διαφόρων μοντέλων συνδέεται άμεσα με την γραφειοκρατία για τη συλλογή αποδείξεων για την υποστήριξη κάθε παράγοντα, αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά βήματα για την βελτίωση αυτής της κατάστασης.

Επιπρόσθετα, προβλήματα δημιουργεί και ο μικρός αριθμός των διαθέσιμων προβλέψεων με βάση τις οποίες αξιολογείται η ακρίβεια των προβλέψεων του μοντέλου. Ενώ τα μοντέλα μέτρησης του κινδύνου αγοράς μπορούν να οδηγήσουν σε 250 προβλέψεις το χρόνο, τα μοντέλα πιστωτικού κινδύνου μπορούν να οδηγήσουν μόνο σε μία πρόβλεψη τον χρόνο για κάθε πελάτη, εξαιτίας του μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος σχεδιασμού τους. Προφανώς απαιτείται πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα για δημιουργηθούν σαφής παρατηρήσεις σχετικά με την ορθότητα των μοντέλων αυτών και την ακρίβεια των προβλέψεων τους. Επίσης, εξαιτίας της φύσης των δεδομένων που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου, μόνο ένας περιορισμένος αριθμός ιστορικών δεδομένων σχετικά με τις πιστωτικές απώλειες είναι διαθέσιμος. Αυτοί οι περιορισμοί δεδομένων δυσκολεύουν κατά πολύ την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου των δανειζόμενων (J.A.Lopez and M.R.Saidenberg, 2000).

Τέλος, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η ισχύς των στατιστικών μεθοδολογιών μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά και από την κακή ποιότητα των δεδομένων ή την μεροληψία της δειγματοληψίας. Αν οι μεταβλητές δεν ικανοποιούν τις υποθέσεις η στατιστική αξιοπιστία του μοντέλου αμφισβητείται (Challenge J.Caouette, Edward I. Altman, Paul Narayanan, 1998).

Δ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ειδικότερα την τελευταία πενταετία ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των δανείων των νοικοκυριών από το τραπεζικό σύστημα ανέρχεται στο 30% περίπου, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην ένταξη της χώρας μας στην Ευρωζώνη, όπου συνοδεύτηκε με την παράλληλη αποκλιμάκωση των επιτοκίων και την άρση των περιορισμών που επέβαλλε η Τράπεζα της Ελλάδος στις τράπεζες για τη χρηματοδότηση των ιδιωτών.

Η σχετική ευκολία λήψης καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων αφενός μεν συνετέλεσε στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του μέσου νοικοκυριού με την απόκτηση ή την ανακαίνιση της κατοικίας του, την απόκτηση νέου αυτοκινήτου κ.α., αφετέρου όμως, δημιούργησε και σημαντικά προβλήματα σε νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα και ασταθή εργασία.

Έτσι λοιπόν τα τελευταία χρόνια το ποσοστό των υπερχρεωμένων νοικοκυριών ολοένα και αυξάνει, ενώ παράλληλα εκφράζονται υπόνοιες ότι ο ποιοτικός έλεγχος των χορηγήσεων από πλευράς τραπεζών έγινε πιο χαλαρός. Αυτός ο συνδυασμός μπορεί να αποβεί εξαιρετικά επιζήμιος οδηγώντας χιλιάδες οικογενειακούς προϋπολογισμούς στην κήρυξη «πτώχευσης». Για τον λόγο αυτό ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος αποφάσισε να προχωρήσει στη θέσπιση ενός ορίου ως προς το ποσό που θα μπορούν να χορηγήσουν οι τράπεζες στους ιδιώτες με τη μορφή δανείου, όπως αποφασίστηκε τον Οκτώβριο του 2005 το ύψος της μηνιαίας δόσης δεν θα πρέπει να ξεπερνά το 30% του μηνιαίου εισοδήματος της οικογένειας. Εάν λοιπόν μία οικογένεια εμφανίζεται να έχει μηνιαίο εισόδημα ύψους 2.500,00 ευρώ, τότε θα πρέπει να λάβει συνολικά δάνεια σε τέτοιο ύψος ώστε η μηνιαίες δόσεις τους συνολικά να μην ξεπερνούν τα 750,00 ευρώ.

Οι τράπεζες από την πλευρά τους εντείνουν την μάχη στην αγορά της καταναλωτικής πίστης μειώνοντας σιγά – σιγά τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων, επιβραβεύοντας τους καλοπληρωτές, αλλά και όσους δανείζονται περισσότερα χρήματα. Στην προσπάθεια τους λοιπόν να αυξήσουν τα μερίδια τους και παρά τις συστάσεις της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος για συγκράτηση στις χορηγήσεις, εξακολουθούν να δανείζουν υψηλά ποσά χρηματοδοτώντας όλες τις ανάγκες.

Όσο λοιπόν κι αν αναβαθμιστούν τα μοντέλα διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου, εάν τα ίδια τα τραπεζικά ιδρύματα δεν συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να περιορίσουν τον βαθμό των χορηγήσεων με το να γίνουν πιο αυστηρά στην επιλογή τους, παρά τον ανταγωνισμό που επικρατεί στην αγορά, τότε ο κίνδυνος αυτός θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα, δημιουργώντας προβλήματα στο ίδιο το τραπεζικό ίδρυμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Challenge John B. Caouette, Edward I. Altman and Paul Narayanan, “Managing Credit Risk, “The Next Great Financial Challenge”, John Wiley & Sons Inc. 1998.

Erik Banks, “Credit Risk of Financial Instruments”, Macmillan Publishers Ltd, 1993.

Kenneth J. Thygeson, “Management of Financial Institutions”, Harper Collins College Publishers 1995.

Morton Glantz, “Managing Bank Risk “An Introduction to Broad – Base Credit Engineering”, Academic Press, 2002.

Ζέρβας Χρήστος, Διαχείριση Πιστωτικών Κινδύνων Καταναλωτικών Δανείων

Κλαβανίδου Ι Δέσποινα, Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα», Εκδόσεις Σακκούλα, Θεσσαλονίκη 1997.

Χατζηκωνσταντής Λεωνίδα, «Το νέο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων της επιτροπής Βασιλείας , Προκλήσεις και Ευκαιρίες», Ιούνιος 2004, KPMG.

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Εγκύκλιος Υπηρεσιακή, Θέμα: Αξιολόγηση Πελατών Χορηγητικών Προϊόντων με Βάση τον Πιστωτικό Κίνδυνο (Εσωτερικό σύστημα κατάταξης πελατών), Αθήνα 10 Δεκεμβρίου 2004.

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Εγκύκλιος Υπηρεσιακή, Θέμα: «Κωδικοποίηση Οδηγιών Δανείων Καταναλωτικής Πίστης», Αθήνα 25 Απριλίου 2005.

Τράπεζα της Ελλάδος Ευρωσύστημα Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών Διεύθυνση Στατιστικής « Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας », τεύχος 108 Νοέμβριος 2007

Τράπεζα Πειραιώς, «Εγχειρίδιο Πιστωτικής Πολιτικής και Πρακτικής».

Τράπεζα Πειραιώς «Σύστημα Μέτρησης Αποδοτικότητας Πελατών».

Altman I.E., Corporate Distress Diagnosis: Comparisons using Linear Discriminant Analysis and Neural Networks (the Italian experience), Journal of Banking and Finance, Vol.18 (1994), Pp. 505-529.

Altman I.E and Saunders A., Credit Risk Measurement: Developments over the Last 20 Years, Journal of Banking and Finance, Vol.21 (1998), Pp.1721-1742.

Avery B.R., Calem S.P. and Canner B.G, Consumer Credit Scoring: Do Situational Circumstances Matter, Journal of Banking and Finance, Vol.28 (2004) Pp.835-856.

Brand E. and Geritsen R., Decision Trees, <http://www.xore.com>

Carey M. and Hrycaym, Parameterizing Credit Risk Models with Rating Data, Journal of Banking and Finance, Vol.25 (2001), Pp.197-270.

Crouhy M., Galai D. And Mark R., A Comparative Analysis of Credit Risk Models, Journal of Banking and Finance, Vol.24 (2000), Pp.59-117.

Gordy B.M., A Comparative Anatomy of Credit Risk Models, Journal of Banking and Finance, Vol.24 (2000), Pp119-149.

Jacobson T and Roszbach K, Bank Lending Policy, Credit Scoring and Value-At-Risk, Journal of Banking and Finance, Vol.27 (2003) Pp.615-633.

Katz M.E., The New Basel Capital Accord, Bank Accounting and Finance (Euromoney Publications PLC), Vol.14 (2001) pp.28-35.

Lopez A.J.And Saidenberg R.M., Evaluating Credit Risk Models, Journal of Banking and Finance, Vol.24 (2000) Pp.151-165.

Martin Daniel, Early Warning of Bank Failure: A Logit Regression Approach, Journal of Banking and Finance, Vol.1 (1977) Pp.249-276.

Piramuthu S., Financial Credit Evaluation with Neural and Neurofuzzy Systems, European Journal of Operational Research, Vol.112 (1999) Pp.310-321.

Thomas L. C., Ho J.and. Scherer W.T, Time Will Tell: Behavioral Scoring and the Dynamics of the Consumer Credit Assessment.

Wiginton C.John, A Note on the Comparison of Logit and Discriminant Models of Consumer Credit Behavior, Journal of Financial and Quantitative Analysis, Vol.15 (1980), Pp.757-770.